Сагаалганай найдэрөөр!

Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-ноо гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1995 ЯНВАРЬ 29
Үбэлэй нүүл улаагшан үхэр нарын 28
ВОСКРЕСЕНИ
Тарагай 1
№ 19 (19113)
Газетын сэн
Хялсаэтэ сэн

ПРЕЗИДЕНТЫН АМАРШАЛГА

Эрхим хүндэтэ нютагаархид!

Таанадай найн найхан заншалаар Таанадаа Шэнэ жэлээр үнэн зүрхэнһөө амаршанаб. Үнгэрһэн Нохой жэл хүшэр хүндэ байгаа. Тиигэбэшье этигэл найдалаа алдаагүйбди. Шэнэ Гахай жэлдэ ажабайдалаа найжаруулхын түлөө бултадаа оролдохо болонобди.

Мүнөөдэр, Зүүн зүгэй оронуудай литээр гарахала байгаа Шэнэ жэлэй урда захяа, үнэн зүрхэнэй амаршалганууд тайгаав, найн найхан хүсэлэнгүүдтэйгээр тамадтаа ханданаб. Эртэ урда сагаа хойно түүхэтэй Сагаан һарын һаиндэр хаана найн найхан ёһо заншалнуудай найнгэр, манай республика дотор ажаһуудаг олноб үндэнэ яһанай хүнүүдэй хани барсаанай найндэр мэтээр тэмдэглэнэбди. Гарын литээр Шэнэ жэлэй түрүүшын үдэр манайда амаралтын үдэр гэжэ соолгодонхой.

Сагаан хэлэхэдэ, энэ жэл хүнгэн бэ-ааншаар хүлеэгдэнэ. Үйлэдбэриин ааные зогсоохын, ажал хэхэ аргатай ааные хүдэлмэрээр хангахын, тэдэ-ааные хүлһые саг соонь түлүүлхын, ааные наруул хүн зоной, нэй түрүүн на-ааные хүнүүдэй, манай ветерануудай ажа-ааные хүнгэдхэхын тула бидэ ехэ юу-ааные хэгэ ёһотойбди. Гайхамшагта һаиндэр —Аруухэ Илалтын 50 жэлэй ой байгша ондо тэмдэглогдохэнь. Иимэ хүшэр хүн-ааные сагта манай хүндэтэ ветерануудай—дайнда эрэлхэгээр хабаадагшадай, ара талада шэн габьяатайгаар хүдэлэгшэдэй һуудал байдалые һайжаруулхын тула бидэ бүхы юумэ хэхэ ёһотойбди. Гүрэнэй засагай зүргааануудай зүгһөө тэдэнэртэ анхарал оролдолго хандуулагдаха зэргэтэй.

Республикын Президент болон Правительство эдэ бүхы асуудалнуудые шиидхэлгэдэ саг үргэлжын анхарал оролдолго хандуулха ёһотой. Маанадай хүн бүхэнэй ерээдүйдэ этигэл найдалаа алдахагүй, һайн һайаа һанаалха гээшэ тон шухала байна. Экономикые тогтууритай болголгын гол шухала асуудалнуудые шиидхэхын тула бидэ бүхы хүсэ шадалаа, мэнгэжэл шадабаряа эсгүүлхэ ёһотойбди. Энээнэй ашаар лэ хүнүүдэй ажабайдал һайжаруулагдаха ёһотой.

Шэнэ жэл оршон ерэбэ. Бидэ бултадаа нэгэ наһа нэмэбэбди. Наһатай зон улам сэсэн, ухаатай мэргэн, залуушуул хүсэн түгэс, бэеэ даанхай болохо байна.

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Бултадаа нэгэ наһа нэмэхэмнай гээшэ. Та бүгэдэ элүүр энхэ ябахатнай болтогой, буруутнай булшантай, даагантнай далантай боложо байг гэжэ үреэнэб!

Һарын литээр Шэнэ жэлээр, хүндэтэ нютагаархид! Бултанда амгалан тайбан байдал, һайн һайханые хүсэнэб!

Л. ПОТАПОВ.

Үреэлэй үгэнүүдээр угтая!

ХҮНДЭТЭ ханинар, нютагаархид, Буряад ороондо ажаһуугшад!

Сагаан һарын һаиндэрөөр Таанадаа үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб, гарахана байгаа Гахай жэлдэ бүхы һайн найханые үреэнэб.

Оршон гарахаяа байһан һаиндэр—Сагаалган хадаа эртэ урда сагаа эшэ үндэнэтэй. Монголшууд болон буряадуудай Сагаан һара гэжэ нэрлэдэг һаиндэр хадаа Һарын литээр Шэнэ жэлэй гарахые тэмдэглэдэг. Энэ үдэр манай арад зон түүдэг табижа, дуу дуулалдадаг, хатар наададаг байһан гээшэ. Энэ һайндэртөө манай арад түмэн түрэлхидөө, тала танилнуудаа, дүтынгөө хүнүүдые уридаг, тэдэниие сэдьхэлэй һайхан үгэнүүдээр угтадаг, үреэдэг, бэлэг-сэлэгүүдые баридаг, энхэ элүүр ябахыень, ута наһа наһалхыень, зол жаргалтай, элбэг баян ажаһуухыень хүсэдэг юм.

Тиихэдээ заншалта һаиндэртөө бүхы хүнүүд бэе бэедээ дүтэ, нэгэн һаналтай, һайхан сэдьхэлтэй байдаг һэн. Урда тээнь арсалдаһан хүнүүдтээшье гомдолоо барижа ябаха ёһогүй байгаа.

Хабарай һайхан сагай ерэжэ байһые һүлдэлһэн нимэ гэрэлтэ нангин һаиндэр мүнөө манай Буряад ороондо һэргээгдэнхэй. Мүнөө тэрэниие табадахи жэлээ һаиндэрлэхэмнай. Олон үндэнэ яһатанай ажаһуудаг манай Буряад ороондо элдэб арадуудай түлөөлэгшэдэй хоорондохи хани барисаае бэхижүүлхын тула заншалта һаиндэрнай улам үргэнөөр тэмдэглэгдэдэг болонхой.

Байгша ондо Сагаан һарын гарахада, хүхэгшэн модон Гахай жэл оршон ерэхэнь. Энэмнай эблэрэлгын һүлдэтэй, үндэр баян ургасын, этигэл найдалай, ажана тэниглэн байдалай жэл гэжэ тоолгодог гээшэ. Гарахаяа байһан жэл үнгэрһэн жэлһээ үлүү һайн байха аабза гэжэ найданабди. Сэхыень хэлэхэдэ, үнгэрэгшэ жэл орёо хүшэр байгаа. Эдэ бэрхэшээл түбэгүүдые усадхан зайсуулхые оролдожо байнабди.

Хэрбээ үнгэрһэн жэлэй Россин Федерацийн таһаршагүй хубинь болохо Буряад ороной гүрэн түрын үндэһэ һуури табиһан Буряадай шэнэ Конституциие баталан абалгын жэл болоо гээшэ һаань, байгша он—хүхэгшэн модон Гахай жэл Агууехэ Илалтын 50 жэлэй ойн жэл боложо, түүхэдэ орохо бшуу. Манай алдарта ветерануудта амгалан байдал, аза жаргал, баяр баясхалан үреэнэб. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай фронтнууд дээрэ баатарай үхэлөөр унагшадай урда бидэнэй харюусалга айхабтар ехэ. Тэдэнэй нэрэ солодо хүрэмэ байхын тула айл бүхэндэ, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангаха ёһотойбди.

Эрхим хүндэтэ нютагаархид! Та бүгэдэниие Шэнэ жэлээр би үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб! Гэр бүлэдөө амгалан тайбан байхытнаа үреэнэб!

Хабарай арюун һайхан һаиндэрөөр, хүндэтэ нютагаархид!

М. СЕМЕНОВ,
Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ.

Р. АБИДУЕВАЙ зураг.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТОГТООЛ

«БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН КОНСТИТУЦИДА ХУБИЛАЛТАНУУД БА НЭМЭЛТЭНҮҮДЫЕ ОРУУЛХА ТУХАЙ» БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ХУУЛИ ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хурал **нигэжэ тогтооно:**

1. «Буряад Республикын Конституцида хубилалтануудба нэмэлтэнүүдые оруулха тухай» Буряад Республикын Хуулиие баталха.

2. Гараа табихынь, олоной Хуулиие Буряад Республикын Президентдэ эльгэхэ.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. СЕМЕНОВ.

Улаан-Үдэ, хото.
1995 оной январиин 24.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТОГТООЛ

«БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРАВИТЕЛЬСТВО ТУХАЙ» БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ХУУЛИИН ПРОЕКТ ТУХАЙ

1. «Буряад Республикын Арадай Хурал **нигэжэ тогтооно:**

1. «Буряад Республикын Правительство тухай» Буряад Республикын Хуулиин проектые нэгэдэхи уншалгаар баталан абаха.

2. Оро**н**он дурадхалнууд болон ажаглалтануудые хараада абан, заагдаһан Хуулиин проектые һайжаруулан заһаад, ээлжээтэ сесси дээрэ хоёрдохи уншалгаар Арадай Хуралай үзэмжэдэ табиха гээд гү-

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. СЕМЕНОВ.

Улаан-Үдэ хото.
1995 оной январиин 25.

Цэдэн ГАЛСАНОВ

ЮРТЭМСЫН ЮҺЭН ЮРӨӨЛ

Юһэн эрдэнеэр Сагаалгаяа дэнзэлыт!
Юрөөл үгөөр түрэ найраа энжэлыт!

Амтан һараяа аба, эжындээ эдлээрэйт!
Алтан түрөөсэ Алтан Гадаһан дээр хээрэйт!

Үрхөөр ороһон Наран туяа дэлгэг лэ!
Үүдээр ороһон үбгэд үреэл хэлэг лэ!

Ажахыгаа хубилгаһ шэнэлжэ үсхөөрэйт!
Арбаад хүбүү өөдэнь үргэжэ үдөөрэйт!

Тахал үзөөгүй таряа, түмһэ таряарайт!
Таршаа үзөөгүй ногоо үбһэ сабшаарайт!

Хуһан ургаяа дээрэ үргэн дабхяарайт!
Эхи татан, эдэбхи түгэс алхаарайт!

Хони, малнуудаа хорёор үсхэн жаргаарайт!
Эгээл түрүүн үүсхэл гаргажал дабшаарайт!

Сонхоор малайһан һара соёл сасаг лэ!
Согтой сугларһан нүхэд ёохор татаг лэ!

Юрөөл дуугаар хурим жаргалаа анзалыт!
Юһэн эрдэнеэр Сагаалгаяа ганжарлыт!

ҺАЙХАН ҺАНАЛ ХҮСЭЛТЭЙГӨӨР

Буряад ороной арад түмэн, Буряад угсаатан!

Одоо байгаа Сагаан һарын һаиндэрөөр Та бүгэдэнэ амаршалнабди!

Сагаан Һарын һаиндэр — онцолоо түүхэтэй. онсо ...хатай, хабарай һаанаа, шэнэһөө эхилжэ ...ондолдоо монгол, бу-...бүгэд Зүүн зү-...ай һаиндэр, Бу-...республикын Верховно ...шилжэбэреэр Ара-...дэр, амаралтын ...онсо тогтоогдон-...

...буряад хүн ...нэмэлтэ бүхы хүр-...ороной, түрэл га-...хүнүүдтэ һайн һай-...хүсэлээ нэгэдүү-...аалгаатаар, бэ-...эдэр бэе бэеэ-...тэмдэглэдэг гэ-...ёсоороо хүйтэн ...эй хүйтэн ...сагаан байдал са-...ёсу мал удэжэ, һаа-...ондолжэ, амитан ...наруул үүжам ...саг ёөхэ гэ-...найдабари түрэ-...

...буряад арад Са-...найндэрые са-...жэшэжэ, «са-...сагаан һанаан», ...гэжэ сэгнэдэг ...удын ...удаа «1995 ...ушын квартадта ...ыгаа бүлиедиээ ...ыдые номололо ...ооголой проект ...хэлэлгэ үргэлжэ-...Финансын ми-...В. Шишковагай тус ...статьянуудаар ду-...ааны, депутадуудаа ...Ставцев, Н. М. Гор-...Н. Н. Лишайцев гэг-...ханамжануудаа хэлэбэ. ...зайнабари, нэмэл-...хэгдэнэй удаа ...баталаа абтаа. ...Республикын за-...тухай» Хуулиин ...Президентын түлөө-...Н. Яковлевай олб-...табихадаа, де-...В. К. Агалов, А. Н. ...К. Н. Альцман ...Хуули хэрэгтэй. ...фонд хадаа нютагай ...инвесторнуудэй ...Буряад Республикын ...нүүргэхые баадхаха талаар ёһотой арга мүн гэбэ. Депутадуудаа А. Хориноев, А. Ф. Покацкий, В. И. Сафронов гэгшэд энээнине дэмжэбэгүй.

— Тус фонд хадаа улас-хоорондын дэлгүүрэй харилсаануудай таһаршагүй зүйл мүн. Энээнгүйгөөр алхам хэхын аргагүй,—гэжэ А. Н. Жильцовой хэлэхэдэнь, ондоо һанамжа баримталагшад оронойнгоо национальна баялиг үйрүүлэн тараяха гэбэл лэ, иимэ Хуули абахабди гэжэ мэдүүлбэ. Дуугаа үгэлгын дүнгөөр энэ Хуули абтабагүй.

Буряад Республикын нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилхэ талаар концепциин проектые Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшэ В. И. Марковай дурадхахада, депутадуудаа Б. Ц. Семенов, С. Н. Булдаев, Д. Д. Сундарон, В. К. Агалов гэгшэд һанамжануудаа эдэбхитэй хэлээ. Диилэнхи олоной дуугаар тус концепци һайшаагдан абтаба.

Буряад Республикын Президентын туһалагша В. А. Золотоевой республикын «Правопорядок» гэһэн фонд тухай документдэ хубилалта, нэмэлтэ оруулха тухай дурадхал оруулхадань, хуули гурим хазагайруулагшадаа абтаһан ялын 60 процент нютаг нютагуудай захиргаануудта. 40 процентнь хуули хазагайруулгатай тэмсэхэ талаар республикын гүрэнэй фонддо эльгээхэ гэһэн шиидхэбэри һайшаагдажа, тус документ абтаа.

Территориально - захиргаанай хубаарилай асуудалнуудхарагдажа үзэгдэбэ. Баргажанай аймагай Гусиха һуурииние Адамовска сельскэ захиргааниһаа гаргажа, Баргажанай-Адагай хүдөөгэй захиргаанда дамжуулха, Тарбагатайн аймагта Солонцы һуурин түбтэй Шулуутайн хүдөөгэй захиргаан байгуулха гэжэ шиидхэгдээ. «Газарай гүн баялигуудые хэрэглэхэ эрхын түлөө түлбэринүүдые хүнгэлэлтэтэй болгохо тухай», «Байгал далайн уһанай хэмжээе тодорхойлхо тухай» тогтоолнууд баталан абтаа. Удаань депутадуудаа Чечняда боложо байһан үйлэ, ушарнууд тушаа сэгнэлтэтэй хандалга һайшаан дэмжэбэ.

«Социальна үнэн зүб байлга» гэһэн блоһоо 26 депутат Арадай Хуралда амаяраа фракци болон бүрилдэхэ тухай мэдүүлгэ үгэһэн юм. Фракци бүридхэлдэ абтаа.

Агуу Илалтын 50 жэлэй ойе угтуулан ажалай ба дайнай ветерануудай фондда депутадта түлэгдэдэг 1 нарынгаа мүнгэ эльгээхэ гэһэн шиидхэбэри нэгэн дуугаар абтаба.

Энээгээр сесси хүдэлмэриеэ түгэсхэбэ.

Г. ДАШЕЕВА.

Буряад Республикын Арадай Хуралай гурбадахи сесси

...рин 27-до, удын ...ай удаа «1995 ...ушын квартадта ...ыгаа бюджедиээ ...ыдые номололо ...ооголой проект ...хэлэлгэ үргэлжэ-...Финансын ми-...В. Шишковагай тус ...статьянуудаар ду-...ааны, депутадуудаа ...Ставцев, Н. М. Гор-...Н. Н. Лишайцев гэг-...ханамжануудаа хэлэбэ. ...зайнабари, нэмэл-...хэгдэнэй удаа ...баталаа абтаа. ...Республикын за-...тухай» Хуулиин ...Президентын түлөө-...Н. Яковлевай олб-...табихадаа, де-...В. К. Агалов, А. Н. ...К. Н. Альцман ...Хуули хэрэгтэй. ...фонд хадаа нютагай ...инвесторнуудэй ...Буряад Республикын ...нүүргэхые баадхаха талаар ёһотой арга мүн гэбэ. Депутадуудаа А. Хориноев, А. Ф. Покацкий, В. И. Сафронов гэгшэд энээнине дэмжэбэгүй.

— Тус фонд хадаа улас-хоорондын дэлгүүрэй харилсаануудай таһаршагүй зүйл мүн. Энээнгүйгөөр алхам хэхын аргагүй,—гэжэ А. Н. Жильцовой хэлэхэдэнь, ондоо һанамжа баримталагшад оронойнгоо национальна баялиг үйрүүлэн тараяха гэбэл лэ, иимэ Хуули абахабди гэжэ мэдүүлбэ. Дуугаа үгэлгын дүнгөөр энэ Хуули абтабагүй.

Буряад Республикын нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилхэ талаар концепциин проектые Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшэ В. И. Марковай дурадхахада, депутадуудаа Б. Ц. Семенов, С. Н. Булдаев, Д. Д. Сундарон, В. К. Агалов гэгшэд һанамжануудаа эдэбхитэй хэлээ. Диилэнхи олоной дуугаар тус концепци һайшаагдан абтаба.

Буряад Республикын Президентын туһалагша В. А. Золотоевой республикын «Правопорядок» гэһэн фонд тухай документдэ хубилалта, нэмэлтэ оруулха тухай дурадхал оруулхадань, хуули гурим хазагайруулагшадаа абтаһан ялын 60 процент нютаг нютагуудай захиргаануудта. 40 процентнь хуули хазагайруулгатай тэмсэхэ талаар республикын гүрэнэй фонддо эльгээхэ гэһэн шиидхэбэри һайшаагдажа, тус документ абтаа.

Территориально - захиргаанай хубаарилай асуудалнуудхарагдажа үзэгдэбэ. Баргажанай аймагай Гусиха һуурииние Адамовска сельскэ захиргааниһаа гаргажа, Баргажанай-Адагай хүдөөгэй захиргаанда дамжуулха, Тарбагатайн аймагта Солонцы һуурин түбтэй Шулуутайн хүдөөгэй захиргаан байгуулха гэжэ шиидхэгдээ. «Газарай гүн баялигуудые хэрэглэхэ эрхын түлөө түлбэринүүдые хүнгэлэлтэтэй болгохо тухай», «Байгал далайн уһанай хэмжээе тодорхойлхо тухай» тогтоолнууд баталан абтаа. Удаань депутадуудаа Чечняда боложо байһан үйлэ, ушарнууд тушаа сэгнэлтэтэй хандалга һайшаан дэмжэбэ.

«Социальна үнэн зүб байлга» гэһэн блоһоо 26 депутат Арадай Хуралда амаяраа фракци болон бүрилдэхэ тухай мэдүүлгэ үгэһэн юм. Фракци бүридхэлдэ абтаа.

Агуу Илалтын 50 жэлэй ойе угтуулан ажалай ба дайнай ветерануудай фондда депутадта түлэгдэдэг 1 нарынгаа мүнгэ эльгээхэ гэһэн шиидхэбэри нэгэн дуугаар абтаба.

Энээгээр сесси хүдэлмэриеэ түгэсхэбэ.

Г. ДАШЕЕВА.

САГААЛГАНАЙ НАЙРТА УРИНА

Республикынгаа бүхы ажалшадые «Сагаалган-95» гэһэн арадай һаиндэртэ Бүгэдэ буряадай үндэһэн соёлой эблэл, Буряад элдэб нютагуудайхидай нэгэдэлнүүдэй совет, Буряадай опера болон баледэй театр урина.

Программа соо һаиндэрэй найр наадан, дуунууд, хатарнууд, ёохор, нютаг нютагай нэгэдэлнүүдэй уулзалганууд, арадай наадануунууд ба мүрысоонүүд, оруулагдаа.

Нютаг нютагай нэгэдэлнүүдэй уулзалганууд болохо:

Январиин 31-дэ — бүхы нютаг нютагай нэгэдэлнүүдэй ба үндэһэн түбүүдэй түлөөлэгшэд, Правительствын болон Арадай Хуралай гэшүүд, зохёохы сэхээтэнэй түлөөлэгшэд, бусад зон сугларха.

Февралиин 1—Түнхэн (хүтэлэгшэ аймаг), Хэжэнгэ, Баргажан, Баунт, Агын Буряадай национальна округой Дулдаргын район, Эрхүүгэй областиин Усть-Ордын национальна округой. Алайрай район, Эрхүүгэй областиин Ойхоной район, Тарбагатайн аймаг, Солонгосой түб, Хитадай Шэнэхээнэй район.

Февралиин 2— Захаамин (хүтэлэгшэ аймаг), Хори, Хурамхаан, Агын Буряадай онууд, Ивалгын аймаг, Немецүүдэй түб, Полягуудай түб.

Февралиин 3—Зэдэ (хүтэлэгшэ аймаг), Мухар-Шэбэр, Хяагта, Агын Буряадай национальна округой Агын район, Муяын аймаг, Загарайн аймаг, Усть-Ордын национальна округой Эхирэд-Булагадай район, Качугай район, Прибайкалиин аймаг, Ортоной түб, Дунда Азиин арадуудай түб.

Февралиин 4—Яруунa (хүтэлэгшэ аймаг), Бэшүүр, Сэлэнгэ, Кабанск, Хойто-Байгал, Усть-Ордагай национальна округой Могойтын район, Ахын аймаг, Усть-Ордын национальна округой Оһын, Боохоной районууд, Ивалгын аймаг, Немецүүдэй түб, Полягуудай түб.

Февралиин 3—Зэдэ (хүтэлэгшэ аймаг), Мухар-Шэбэр, Хяагта, Агын Буряадай национальна округой Агын район, Муяын аймаг, Загарайн аймаг, Усть-Ордын национальна округой Эхирэд-Булагадай район, Качугай район, Прибайкалиин аймаг, Ортоной түб, Дунда Азиин арадуудай түб.

Найр 18 саг 30 минутада эхилхэ.

Театрай кассада болон нютаг нютагай нэгэдэлнүүдгэ биледүүдые худалдан абажа болоно.

ТЕЛЕФОНУУД: 2-27-60, 2-44-54.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохи нюурта. В. Монголов: «Орхиһоноо бусаажа, мартаһанаа һэргээжэ...». Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ. З. Очиров: «Гангын эрмэгэр ябаашье һаа...». М. Намжилов: «Гахайшадай голхорол» — фоторепортаж.

3-дахи нюурта. Н. Бадмаринчинов, С. Балдуев: «Хамбын хүреэн мандатугай!». П. Шабаев: «Гэсэрэй «бэлэгүүд» Ц-Д. Цыдыпов: «Зоной байдал амаржаһай».

4-дэхи нюурта. Б. Орбодоева, С. Балдуев: «Бурхан бутээхэ боди сэдьхэлтэй «Сэсэн Сэнгэ». «Һара, мүшэдэй тохёолгон».

ОРХИҺОНОО БУСААЖА, МАРТАҺАНАА ҺЭРГЭЭЖЭ...

Сагай эрьесэ ямаршье түртэн гээшэб даа. Нохой жэлээ уттажа сагаалһамнай, магтаалынь дуулан баярлаһамнай һаяхан лэ һэн гэжэ һанахадамнай, эгсэ түхэреэн жэл түүхэ руу эрьелтэгүйгөөр ябашаһан байбал даа.

Забдагүй ажал захадахадаа гү, али дэлгүүрэй хаһада ажахынгаа хэрэгүүдэй эхи, һүүлынь холбохые оролдоходоо гү, — юрэдөөл, нэгэ мэдэн гэһэймнай Гахай жэлнай газаамнай буунхай, хэр уттажа байныемнай шалгаха гэһэндэл жабарлаад, бордоһолоод абана ха. Үнгэрһэнөө ухашалан шэнжэлхыемнай, ерээдүйгөөехэбшэлэн хараалхыемнай урааллһандал болоно.

Хадалиг Ахын аймаг, республикын бусад аймагуудта оробол, өөрын олон өөрсэ шэнжэтэй. Эндэхи сагай уларил илангаяа шэрүүн, малшаднайехэл зободог гээшэ. Сабшалангай газар бага, энээнһээ уламжалан; үбһэ тэжээл багаар абтадаг. Гэбэшье малнай шэрхи, түхэреэн жэл соо бэлшээрилдэ ябадаг гээшэ. Үбэлынь саһанай ехээр оробол, хоол залгаха тэжээлэй дутаһанһаа мал адууһан муудажа, гарзалха ушарнууд дайралдана.

Иимэ байдал хараада абан, һүүлэй хэдэн жэлэй туршада һарлагуудаа олошоруулан үсхэбэрилжэ эхилээ һэмди. «50 лет Октября» колхозой түрүүлэгшээр урдань хүдэлһэн Аюша Пунцукович Налханов һарлагуудые үгы-хэхэ гэһэн захиралтын дээрэһээ бууба-шье, хуу усадхаагүй, орхиһон байгаа. Энээнэйнь ашаар мүнөө аймаг дотороо нютагай һарлагуудай тоое олошоруулжа, 6 мянганда хүргөөбди. Үбһэ тэжээл, хашаа хорёо хэрэггүй, хээрэ, хада хабсагайгаар дамжан бэлшээд тэрэ амидардаг гээшэ. Ямаршье гаргашагүй, гансал мал адуулагшын харуунан хэрэгтэй ааб даа. Иигээд ерэхдээ, эсэсэй продукциин өөрын үнэ сэн тон хямда болоно.

Үнгэрһэн Нохой жэлдэ ажахынуудта хэды хүндэшье байгаа һаань, нилээн барагтай гарагдаа тэлтэй. 7 колхознай, таряашадай ажахынууднай, «Алар Шулуун» нэгэдэлнай мүнгэ һангаар дуталдабашье, үбэлэй хаһые ядамаггүй дабажа байна гээшэ ааб даа. Таряашанай 72 ажахы байгуулгданхай. Илангаяа Ленинэй нэрэмжэтэ, Балагта, «Найрамдал» колхозуудта иимэ ажахынууд олон юм. Үмсэдөө, амяараа гарагшадта олон мал хубаарилагдажа, тараагдажа үгтөө.

Мүнөө дээрээ жэжэ эдэ ажахынуудай ашаг үрэ тухай хэлэхэнь эртэ ааб даа. Улаан-Удын мяха-консервын, Хүлтүүгэй комбинадуудта мяха тушаахада, мүртэй сэндэ хүрэнэгүй. Улаан-Удын, Слюдянкын дэлгүүрнүүдтэ тэрэнээ худалдаһан лэ зон шадана.

Гэхэ зуура аймагаймнай хүгжэлтэдэ айхабтар шухала үүргэ дүүргэхэ барилга хэгдэнэ гээшэ. Моноо Орлик хүрэгэр татагдаһан автомобильна харгын хушалтатай болгогдоходо, 160 километр утатай замнай одоошье ёнотоор түгэсэгдэхэнь бшуу. Анхан вахтова автомашинануд үбэлынь арай шамай гарадаг һаа, мүнөө ямаршье тухэлэй автомобильнууд гүйлгэлдэхэнь гээшэ. Сорог дээгүүр хүүргэ баригдана. Эдэ барилгануудые мүнгөөр хангаха хэрэгтэ манай газарай хэбтэшэ ашаглажа байһан «Бурятзолото» нэгэдэл диилэнхи хубитыень оруулна. Үшар юуб гэбэт, газарай гүн баялигай түлөө түлбэринь аймагай бюджедэй олзо оршын хубида оруулагдана ха юм.

Энээнэйл ашаар хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд 1994 онойнгоо салин түлбэриие гүйсэд абажа шадаһан байна. Алта малтан абагшад Орлик һууринда хүгжэмэй һургуулиин байшан барижа үгөө. Тиихэдэ «Ока» гэһэн кооператив Жаханаа гол дээгүүр хүүргэ баряа.

Гэбэшье алташадта найдаад лэ өөһэдын зүгһөө хүсэл оролдолго гарганагүй гээшэ гү гэжэ һаналтагүй. Хуушанай зайнабарила-барилгын управлени «МБН» гэһэн ажахы болгон хубилгагдаад, аймагай түбтэ ажалай, дайнай ветерануудта үнгэрһэн жэлдэ 5 гэр баряа. Мүнөө 2 гэрэй барилга эхилэгдээд байна. «МБН» гээшэмнай «малшан, барилгашан, наймаашан» гэһэн удхатай, олон янзын ажал ябуулгыень гэрэшэлнэ. Дүршэл ехэтэй Ц. С. Галсанов энэ ажахые хүтэлбэрилдэг юм.

Дэлгүүрэй үедэ аймагай захиргаанай болон ажахынуудай хоорондохи харилсаан хэлсээнэй ёноор гуримшуулагдана. Колхознигууд ажахынгаа хүтэлбэрилэгшые өөһэдөө һунгана. Дээрэһээ захиралтаар бэшэ, харин эко[illegible]даа бодолтойгоор хүдэлхэдөө, хүн гээшэмнай үйлэдбэриин ёнотой эзэн болодог байна бшуу.

Мүнөө үедэ манай аймагай ажалшадай һанаае зобооһон тон шухала асуудалнуудай нэгэн хадаа национальна парк байгуулга мүн болоно. Юрэнхыдөө, бүхы Буряад соо ойроо хүртөөгүй гансал булан — Ахын үзэсхэлэн байгаали, хадын харьялма тол горхонууд, ой модон болоно гээшэ. Яажа энээниие саашань аршалхаб? Республикын, Россин эрдэмтэд Байгал нуур шадарай газарые ашаггайгаар хэрэглэхэ талаар американ эрдэмтэн Джордж Дэвисэй зохёон табиһан проектые һайшаажа, бэелүүлхэ арга бэдэржэ байнхай. Буряад орондо Дэвисэй проект бэелүүлхэ талаар хүдэлмэриие Зүүн Сибириин технологическа институтдай багша С. Г. Шапхаев хүтэлбэрилдэг юм.

Һүүлэй үедэ буряад ёһо заншалнуудаа һэргээжэ, Сагаалганайнгаа һайндэр ёһотоор үнгэргэдэг болонхойбди. «Буряад үнэн» газетын уншагшад аймагтамнай олошоржо байнхай. Айлнуудта ороходо, холын малшадта-

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ

ГАНГЫН ЭРМЭГЭЭР ЯБААШЬЕ ҺАА...

Нохой жэлһээ гахай жэл хүрэтэр яажа ажаллаа, ажаһуугаабибди?

Нилээд нобшошог, һанаа сэдьхэл зобооһон бэрхэтэйхэн байдал ушаруулһан жэл байгаашье һаа, Нохой жэлнай барагдажа, бултанда нэгэ наһан нэмэгдэбэ гээшэ. Хэһэн хэрэг ажалнай, үйлэдбэриин үрэ дүнгүүдшье түүхын хуудаһанда оробо даа.

Бүхы дээрээ энэ ехэл муу, айхабтар хүндэ жэл байгаа гэхэ болоо һаа, нүгэл. Бурханай үршөөл хайраар, газар нютагайнгаа үргэмжөөр, илангаяа зонойнгоо үдэр бүриин оролдосото ажалай ашаар лэ манай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз мэтэ хүдөөгэй олонхи ажахынууд һандаржа, бутаржа һалаагүй, хүнүүднай үлдэжэ хооходожо, нюсэгэ шабган болжо ябанагүй. Яһалал амгалан һайн ажаһууна ха юм.

Харин статьягайнгаа дээрэ тиимэ гаршаг үгэхэдөө, Россин, манай Буряад ороной-шье бүхы хүдөө ажахын орёо бэрхэтэй, ёнотойл гүнзэгы ганга жалгын эрьеын эрмэг дээхэнүүр, халтад гэбэл доошоо һолжорон орошоохоор байдалда байһан тухай хэлэхэсэ һананаб.

Саашань өөһэдынгөө ажаллшад, малшадай үнгэрэгшэ жэлдэ ямараар ажаллажа, хэды олон бэрхэшээлнүүдые дабажа гараһан тухай хэлэбэл, иимэ байна.

Мүнөөнэй экономическа шэнэ эрхэ байдал гэхэ гү, али дэлгүүрэй харилсаан гэдэг хүдөөгэй бүхы ажахынуудай, зонойшье толгой дээрэ хүндэхэн «шинидамуудые» буулгана бшуу. Хамаг юумэнэй үнэ сэнгүүдэй өөдөө собхорон һүрэжэл, мүнгэнэй хаанашье юундэшье хүрэхээ болижол байхада, ахир бага салин абадаг хүдөөгэй зон, мяха, һүн гэхэ мэтэ продукция үнэтэйгөөр худалдаха аргагүй колхоз, совхозууд ехээр сохигдоно гээшэ. Мүн баһа гай гасалан гансаараа ерэдэггүй гэһэндэл, һүүлэй хоёр жэлдэ удаагаар манай эндэ горитойхон ган гасуур болоод, «дари дээрэ дабһа адхажа», байдалыемнай бүри хүндэ болгоо. Жэшээнь, үнгэрэгшэ жэлэй хабар зун 2 һара шахуу саг соо дуһалшье бороо ороогүй байгаад, һүүлдэнь таршаа хорхой ехээр дэлгэржэ, тарыанай ургасые һалгаагаа шахуу. Бүхы 2240 гектар орооһото ургамалнуудаймнай 900 шахуу гектарай ургаса хосороо. Үшөө тэды шэнээнэйнь тарлае малай тэжээл болгохо баатай болоообди.

Тиигэжэ оройдоол 360 гектар дээрэһээ заа-зуухан таряа абаад, эсэстээ ерэхэ хабарай тарилгын үрэһэшьегүй, малда эдюулхэ ороо-шьегүй үлөөбди. Энэл манай эгээ ехэ хохидол болоно.

Гэбэшье иимэ байдалай тохёолдоходо, зомнай урма зоригоо мохоогүй, хүсэл эрмэлзэлээ доошолуулаагүй хүдэлнэ гэжэ хэлэхэ үндэһэн бии. Илангаяа мал ажалай хүдэлмэрилэгшэд муу бэшэ үрэ дүнгүүдтэй жэлые түгэсхэбэ. Үбһэ тэжээлэй дутамаг байгаашье һаань, колхозой һу һаалиин фермэнүүд аймаг соогоо эгээл ехэ һу һаагаа гэхэдэ болохо. Үнөөн бүриһөө дунда зэргээр 2000 килограмм һүн һаагдажа, хамта 8 мянга үлүүтэй центнер сагаан эдеэн абтаа. Эндэ илангаяа Булагай фермын һаалишад Эльвира Очирова, Цыденжаб Цыденов, Татьяна Дамбаева түрүүтэй бүхы коллективынь эрхимээр хүдэлөө гэжэ тэмдэглэхээр. Энэ фермые Наталья Цынгуева хэдэн жэлдэ амжалтатайгаар хүтэлбэрилнэ.

Мүнөө үбэлжэлгын үедэ 3 фермэдэ һүн яһала һаагдана. Тэдээндэ бултандань тэжээл буйлуулха цехүүд хүдэлгэгдэнэ, һаамхай үнеэдтэ тус бүридэнь үдэрэй 30 килограмм шэнгэн бурдуг, зааха талханай эһээгдэһэн һолоомо, үшөө һүнэйнь литр бүхэндэ 300 грамм талха үгэнэбди. Энээнэй ашаар үдэр бүхэндэ 1000 гаран килограмм һүн Гусиноозёрск хотын 5—6 магазинда абаашагдажа худалдагдана. Урда тээнь бидэ сагаан эдеэ тоһоной заводто тушаадаг һэмди. Теэд тэрэмнай тон үнэгүйгөөр, литрынь 650—700 түхэригөөр абтадаг, гадна мүнгэнииншье түлэгдэдэг байгаа. Харин мүнөө һуеэ магазинуудта сэхэ оруулжа худалдахадамнай, литр бүхэниинь 1500 түхэриг болоно. Мүнгэнииншье манай жасада таһалгаряагүй ороно ха юм.

Энээн шэнги үхэрэй, хониной, адуунайшье мяха баһал гол түлэб Гусиноозёрск хотодо сэхэ абаашажа худалдагдбди. Жэшээнь, үнгэрэгшэ ноябрь, декабрь һарануудта 110-аад үхэр, олохон хонидые мяхан болгожо, бараг таануу сэнгээр худалдаабди. Тэрээнһээ ондоо аргагүйл. Урид туушаһан малаймнай мяханай түлөө 60 шахуу миллион түхэриг мүнгэ мяханай комбинат мүнөөшье болотор үгэнэгүй. Тиимэһээ өөһэдөөл арга хүргаяа бэдэрээгүйдэмнай болёод байна гээшэ.

Энээн дээрэһээ хэды хүндэ хүшэршье һаань, түрүүшын ээлжээндэ адууһа малаа, аргын байбал, ехээр хороонгүй, тугал, хурьга, унага олоор абахые оролдохо болоноби. Мүнөө манайда 1500 үхэр, тэрэ тоодо 500 үнеэд, 6 мянга гаран хонид үбэлжүүлэгдэнэ. Һүүлэй үедэ хонидой нилээд үсөөлэгдэбэшье, энэ һалбариин ашаг үрэ үгэсые дээшэлүүлхэ гэжэ хонишоднай эрмэлзэнэ. Олон жэлдэ тогтууритай һайн үрэ дүнгүүдые туйлажа байдаг хонишод В. Ц. Санжиев, Д. Р. Турбянов, В. Ц. Цындуев гэгшэд нёдондошье эхэ хонидһоо хурьга олоор абаа, ноохошье ехээр хайшалаа юм. Тэдэнэр үбэлжэлгые баһал бараг һайн дабажа байна. Январь һарын һүүл багаар эхэ хонид хурьгалжа эхилээд, түрүүшын 100-аад хүн сагаан хурьгад абтанхай, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлэгдэнэ.

Сагаан һарын һайндэртэ түрүү малшадтаяа хамта ажалша бэрхэ механизаторнуудаа дурдахал байгааб. Теэд тэдэнэй зэмээр бэшэшье һаа, бүхы дээрээ таряан ажалай дүнгүүд бирагуйхэн байба гээшэ ааб даа. Эндэ хэн онсо шалгарааб гэжэ хэлэнхаар, бултадаа арга шадалаараа хүдэлөө, өөһэдөөнь дулдыдаха юумэ хүү хээ гэжэ тэмдэглэе. Тэдэнэй хүсөөр лэ үнгэрһэн ган гасуур жэлдэ колхознай аймаг соо эгээ ехэ—17 мянга гаран центнер үбһэ хуряагаа, горитой сенаж нөөсэлөө ха юм. Хэрбээ таряанай ургасын гандаагүй һаа, мүнөө малаа яндагар һайн үбэлжүүлжэ, мяха, һу нилээд ехэ абажа байха һэмди.

Нёдондо ажахын ахамад агроном А. Н. Очировай хүтэлбэрилгэ доро огородшодой тусхай бригада түрүүшынхиеэ 14 гектар уһаладаг газарта овощ ургуулжа, яһала ехэ мүнгэ[illegible] дукци Галуута[illegible] ГРЭС-эй хүдэлмэри[illegible] худалдаа юм.

Шэнэ жэлдэ энэ [illegible] яа үргэдхэхэ, хүгжэ[illegible] наатайбди. Тэрэшэлэ[illegible] Тохой дээрээ, са[illegible] буйлуулха завод, [illegible] гаргаха цех барижа [illegible] аад, мүнгэ зөөрөө[illegible] даад, тэдэнэй [illegible] дүүргэжэ шаданагүй[illegible]

Гангын аюултай дээгүүр ябаашье [illegible] хымнай дан доошо[illegible] хагүй аабза гэжэ [illegible] Али аргаар мүнгэ [illegible] жо, хүдэлжэ байна[illegible] гоо үнгэрһэн жэл[illegible] сүм үгөөбди. Мө[illegible] малшан бүхэнэй [illegible] лин 70—80, 10[illegible] мянган түхэриг[illegible] Айл бүхэн газаага[illegible] мал тэжээжэл шан[illegible] гоо барина. бага-с[illegible] таабха, овощ ургуу[illegible] дөөл, ехэ ядаша[illegible] шэнэн зон мана[illegible] Хамтын ажахы (к[illegible] гэд. хүгшэдтэ, [illegible] байдалтай айлнуу[illegible] түлеэнһээ эхилээ[illegible] лохо юумээр арга [illegible] раа туһалха гэжэ [illegible]

Иигэжэ хамтаар[illegible] шээлые дабан, [illegible] һаань, амжалтаар[illegible] баясажа, нэгэ амг[illegible] зорилготой хүдэлбэ[illegible] байгша шэнэ, Гах[illegible] үйлэдбэриимнай үр[illegible] ажабайдалнай б[illegible] байха бэшэ аабы[illegible] мнай найдаг. Г[illegible] соохи байдал ам[illegible] мороо, шуулагүй [illegible] жэ зальбарна.

З. О[illegible]

Сэлэнгын аймагай [illegible] нэй нэрэмжэтэ [illegible] түрү[illegible]

АМЖАЛТАТАЙ ХҮДЭЛЖЭ ГАРАА

1994 ондо акционернэ «Нептун» бүлгэмэй загаһашад 7500 центнер загаһа бариха түсэбтэй байһан юм. Загаһашад энэ хугасаада амжалтатайгаар хүдэлөө гэжэ хэлэмээр. Юрэ гэхэдэ, декабриин 30-най мэдээгээр, 7730 центнер загаһа бариж, жэлэйнгээ түсэб 103 процент дүүргэнэн байна.

Энэ амжалтада Анатолий Николаевич Орловой бригадын коллектив ехэ хубитаяа оруулаа. 1467 центнер загаһа бариха түсэбтэй байһан һаа, 2798 центнер эндэб янзын загаһа тушаагаа. Тиигэжэ түсэбэй дүүргэлтэ 113,4 процентдэ хүргөө. Владимир Степанович Коваленкын бригада 105,3 процент түсэбөө бэелүүлбэ.

Тобшолон хэлэбэл, Яруунын загаһашан бүхэн 215 центнер загаһа жэлэй туршада баряа бшуу.

Ц. ДАМПИЛОВ.

ГАХАЙШАДАЙ ГОЛІХОРОЛ

Дүрбэ табан жэлэй саана республика соо гахай үсхэбэрилгэ мал ажалаймнай нилээд томохон һалбаринуудай нэгэн гэжэ тоотой байһан. 1990 ондо колхоз, совхозуудтамнай 150 мянга гаран гахай харууһалагдажа байгаа һаа, һүүлэй жэлнүүдтэ тэдэнь үсөөлэгдэ үсөөлэгдэнөөр мүнөө оройдоол 38,4 мянганда хүрэбэ. Үниинөө хойшо гахай эгээл олоор үсхэбэрилдэг байһан Бэшүүрэй, Кабанскын, Хяагтын, Прибайкалийн, Тарбагатайн аймагуудай олохон ажахынуудта мүнөө газар гэшхэхэ гахай үгы гэхээр болонхой.

Тэрэ үдэр би Гахай жэлэй гаража байгаа хадань эдэ амитадые үсхэбэрилдэг, тэжээдэг зон хэр хүдэлнэ ааб гэжэ һонирхон, тус фермэдэ зорюута хүрөө һэм.

Десятниково тосхоной үрда захада үндэр хадын арада, дээрэхэнэ иишэ тиишээ гонзойлдоһон ута сагаан шулуун, модоншье байрануудтаншье энэ үеэр буряад дуу, хатарнууд зэдэлдэг юм. Завод совхоз хоёрой хүдэлмэришэд жэл соо олон һайндэрнүүдтэйбди. Январиин 1-нэй Шэнэ жэл, Сагаалган, Түмэр замшанай үдэр, Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй үдэр... Гэхэһээ гадна жэлэй дүнгөөр совхоздоо суглаа үнгэргэжэ, һайнаар хүдэлжэ гарагшадта, ветерануудта үнэтэй сэнтэй бэлэгүүдые, барюулдаг, урмашуулдагбди.

Ходо, хүдөөгэй холбоо баталһан бидэнэр Нохой жэлые ядамаггүй дабаабди, Гахай жэлдэшье гарза гасалангүй гаралсаха гэһэн бата найдалтайбди.

И. СИЗЫХ,

Улаан-Удын локомотивзагон заһабарилгын заводой хүдөө ажахын цехэй начальник.

Ажахы эрхилэлгын арга боломжонууд

ХОТО, ХҮДӨӨГЭЙ ХОЛБООН АШАТАЙ

Бэрхэтэй, хатуу сагта ядамаггүй ажамидархын тула элдэб аргануудые бэдэрхэ саг гарана гээшэ. Манай предприяти нэгэ үедэ өөрын хамһабарнин ажахыһаа ондоо бэшэ юумэ үгы байгаа.

Гурбан жэлэй саана Зэдын аймагай Оёорой совхозой директор Степан Матвеевич Филиппов заводоймнай управленидэ ерэжэ, хүшэр хаһада хүсэеэ хамтаруулаа һаамнай, ямар юм гэһэн дурадхал оруулаа бэлэй. Хоёр талаһаа һайса бодожо үзөөд, энэ ажахые ЛВРЗ-гэй цех болгожо абаха гэжэ шиидхэгдэһэн байна.

Юуб гэбэл, цех болгогдоходоо, эрхэнүүдынь үргэн, юрын хамтарал-харилсаанһаа холо дээрэ. Хамта дээрээ 13048 гектар газартай, тэрэ тоодо 5710 гектар хахалагдаһан, 984 гектар сабшалантай, 6354 гектар бэлшээритэй ажахы бүри мүһэн заводой мэдэлэй болоо бэлэй.

Совхозой нэгэ отделенидэ — Тохой һууринда энэ жэлдэ социальна бүхэли комплекс барижа, ашаглалгада тушаагаабди. Эндэмнай 115 һууритай хүдөөгэй клуб, хүдөөгэй акушерскэ пункт, библиотекэ гэхэ мэтэ оролсоно. Заводой барилгын управленин хүдэлмэришэд өөһэдынгөө материалнуудаар тэдэниие бодхоогоо юм. Оёор һууринай һургуули гүйсэд заһабарилагдаа, дулаа дамжуулха сетьнүүд һэльбэн шэнэдхэгдээ.

Гэхэһээ гадна 4 комбайн, 3 трактор худалдажа абаад, тиишэнь эльгээгээбди. Запчастьнууд, бусадшье техникэ — юун хэрэгтэйб — хуул үгтэнэ. Бензин, шулуун нүүрһэ тухай хөөрэлдөөншье гарадаггүй — хэм соонь, хүрэхөөр эльгээнэбди.

Мүнөө шэнээр гаража ерэһэн Гахай жэлдэ хүдөө ажахынгаа цехтэ гахайн фермэ бариха зорилготойбди. Тэжээхэ хоол бии. Гэхэһээ гадна һү буйлуулдаг итальян оньһон комплекс удангүй тодхохобди. Петропавловкын тоһоной заводто һүеэ тушаахаяа болижо, байра дээрэнь тоһо буйлуулха аргатай болохомнай гээшэ.

Совхозой хүдэлмэришэд — 335 хүн, заводой кадрнуудай таһагта, мүн профсоюзна бүридхэлдэ абтанхай, өөһэдымнай зон болоно гээшэ. Үнгэрһэн, 1994 ондо заводой балансда байдаг столоводо ажахынхид 45 тонно мяха, 180 тонно хартаабха, 20 тонно капуста, бусадшье овощ тушааһан байна. Мүнөө үедэ хүдөө ажахын продукциин дан үнэтэй бэшэшье һаа, эндэ тэндэһээ худалдажа абажа зобохогүй, аятайл даа. Анхандаа 16-дахи столоводоо продуктнууд түбэй ёноор манай столоводо үгтэдэг байһан юм.

Иимэ сагай үнэрхэдэ, хүдэлмэришэдөө хооллуулха тухай асуудал өөһэдөө шиидхэгдэмнай аргагүй болоно. Гэбэшье совхоз-цехһээ абтаһан продукцимнай гансал столоводомнай хүрэнэ. Үшөө дээрэнь нэмэжэ худалдажа абаха баатай болонобди. Харин хямда сэнгээр хүдэлмэришэдтөө худалдаха гэхэдэмнай, юумэн үлэнэгүйл даа. 8 мянган хүдэлмэришэдтэй коллектив ха юм даа. Иимэ ехэ предприятиие гүйсэд хангаха гэбэлнай, Оёорой совхоз мэтэ гурбан ажахы хэрэгтэй.

Анхандаа совхоз 3 отделенитэй байгаа. Манай предприятиин цех болохо тухай хөөрэлдөөнэй эхилхэдэ, Дээдэ-Торнин отделени эндэ оролсохогүй, амярлаха гэжэ шиидэһэн юм. Тиин Гармаевай нэрэмжэтэ колхоз боложо амярлагдаа һэн. Мүнөө ехэл ядаруу, налан һандаранги байдалда оронхой. Отделени байгаад, колхоз боложо, хүл дээрээ гараха гээшэ жэлэй хүнгэн хэрэг бэшэ ха юм.

Эдэ бүгэдые хаража, обёоржо байһан Оёорой совхозой хүдэлмэришэд хүндэ энэ үедэ, үнэхөөрөөшье, эгээл зүб зам шэлээ байна гэлсэдэг, гомдохо, голхорхо зон үгы. Хүдэлмэришэн бүхэнэй һарын дүнда зэргын салин хүлһэн 95—100 мянган түхэригтэ хүрэнэ. Салингынь хойнотуулагдангүй, саг соогоо үгтэдэг юм.

Иигээд лэ заводой мэдэлэй болошоходоо, эдэмнай өөһэдын эрхэгүй, өөһэдын нөөсэгүй үлөө гэжэ һаналтагүй. Совхозой директор С. М. Филиппов, ахамад инженер И. К. Харламов гэгшэд ажахы эрхилхэ аргануудые бэдэрдэг, олзо олохо асуудалнуудаа харааһаа огто алдаггүй. Нютагайнгаа социальна байдал һайжаруулхын тула оролдодог гээшэ.

Өөрөө би Хяагтын аймагта түрэһэн, хүдөөдэ томо болоһон, хүдэржэһэн хүм. Хүдөөгэй үйлэдбэриие номуудсоохоо бэшэ, бодото байдалһаа мэдэхэб. Тиимэһээ мүнөө заводой зүгһөө тус цехэй ажал хинахадаа, хүдэлмэриинь гол шэглэлнүүдые хүтэлбэрилэгшэдтэйнь суг тодорхойлходоо, үлүүсэ ядагүйб, зобоногүйб.

Залан шууд экономическа реформо бэелүүлэгдэнэ гэнэбди. Теэд даамгайгаар, шата шатаар хэмжээнүүд абтаагүй, дан эрид алхамууд хэгдээ гээшэ. Тиимэһээл арадай ажахын элдэб һалбаринуудпромышленность, хүдөө ажахы, хосорол һандаралда ороо. Мүнөө хүдөөгэй өөһэдын цехтэй болоод байхадаа, нимэ баталамжын үнэниие бэе дээрээ үзөөбди.

Буряад арадайнгаа заншалта һайндэр Сагаалганиие хүдөөгэй зон—ород, буряад илгаагүй—урданһаа хойшо суг тэмдэглэдэг. Манай заводто, мүн Тохой, Оёор һууринуудташье энэ үеэр буряад дуу, хатарнууд зэдэлдэг юм. Завод совхоз хоёрой хүдэлмэришэд жэл соо олон һайндэрнүүдтэйбди. Январиин 1-нэй Шэнэ жэл, Сагаалган, Түмэр замшанай үдэр, Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй үдэр... Гэхэһээ гадна жэлэй дүнгөөр совхоздоо суглаа үнгэргэжэ, һайнаар хүдэлжэ гарагшадта, ветерануудта үнэтэй сэнтэй бэлэгүүдые, барюулдаг, урмашуулдагбди.

Ходо, хүдөөгэй холбоо баталһан бидэнэр Нохой жэлые ядамаггүй дабаабди, Гахай жэлдэшье гарза гасалангүй гаралсаха гэһэн бата найдалтайбди.

И. СИЗЫХ,

Улаан-Удын локомотивзагон заһабарилгын заводой хүдөө ажахын цехэй начальник.

Репор

ХАМБЫН ХҮРЭЭН МАНДАТУГАЙ!

1992 оной сентябриин 25-да Буряад ороншо айлшалжа дүүргэһэн үдэртөө Дөрвөн гэгээн Далай багшамнай Дээдэ Оюстойдо баригдаха Хамбын дасанай талмай дээрэ уншалга үргөө бэлэй. Тэрэ үеда ногоон һолоомоной полиин дунда үргасыень сабшажа, багахан талмай түлөөрэгдэһэн байгаа.

Россин Правительствын зүгһөө энэ барилгада горитой мүнгэн үгтэжэ, илангаяа үлөрэгшэ зундаа барилгын худэлмэри өршэдэг һэн. Тиин октябрийн 30-да түрүүшынь дуган арамнайлагдажа, Сахиусын хуралнууд болодог болоһон юм.

Январиин 26-да Хамбын хүреэнэй түрүүшын 3 дабхар сүмэ арамнайлагдаба. Энэ дасан Стрелкэ буудалһаа Барагдамай харгыгаар 1 тухай модоной гаратта, харгын баруун талада оршодог гэжэ дуулгая, 3-дахи автобусһоо ябаршье гороо хэжэрхихэдэ холо бэшэ. Нинслэл хото соомнай, Дээдэхэн Онгостойн дуулимда, гоё һайхан дасан хүреэнэй ербыжэ бодоод байхадань адлыхалдэ тоншье зохид байна.

Арамнайн урда тээхэнэ дид-хамба Будаан-Доржо сугларагшадта хандаад, хамба лама Чой-Доржодо үгэ үгэбэ. Һүүлээрнь Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшын орлогшо В. К. Кукшинов, Буряадай телерадиокомпаниин түрүүлэгшын орлогшо Д. О. Эрдынеев гэгшэд үгэ хэлээ. «Ариг Ус» компаниин президент Е. К. Ханхалаев амаршалаад, 10 миллион түхэриг дасанай жасада үргөөб. Улаан-Удын захиргаанай гулваагай орлогшо А. Г. Прейзнер Хамбын хүреэнэй оршодог газарые эзэлхэ тухай акт дасанай түлөөлэгшэдтэ барюулба.

Үбгэн буурал Бакула римбүүшэ дасанай тахил — Будда бурханай хүрэгтэ гурба удаа мүргөөд, арамнайн уншалга эхилээ. Ешн-Лодой римбүүшэ, Далай-ламын шажанай түлөөлэгшэ Джампа Тинлэй, хамба лама Чой-Доржо, дид-хамбанар Будаан-Доржо, Цыбаан, Монголой, Хальмагай ехэ ламанар, Буряадай дасангуудай шэрээтэнэр, ламанар уншалга бүтээгээ. Арамнайлалгын үдэр Буряад ороной нютаг бүхэнһөө һүзэгтэн олоороо морилжо, оройлогшо түб болоһон Хамбынгаа шэнэ дасандаа шэн сэдьхэлһээ мүргэжэ гороолбэ, маани мэгзэмээ дабтаба.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.
С. БАЛДУЕВАЙ фотонууд.

Бурханай номой арюун һургаалаар

Буряад ороноймнай ниислэл хото Улаан-Удэдэ Хамбын хүреэнэй түрүүшын сүмэ нээгдэһэн ушар онсо ехэ үзэмжэтэй байна, манай талдаа буддын шажанай түхэриг шэнэ шатада гаргажа эхэлэбэ гээшэ. Ниислэл хотодо оршодог болохоо Хамбын хүреэнэй удха дүнэ буряггүй дээшэлхэ гаргалгатай. Һаяхана Энэдхэгтэ болоһон Дуйнхорай ваанай үеда Далай-ламые бараалхаһанай Улаан-Удэдэ мүнөөдэ энэ дасанда «Жанжа Лама Хан» гэһэн нэрэ ваанда ошоһоо тухай дээрэ тэмдэглээ һэмби. Ваанай уншалга ёололнууд Урда Энэдхэгэй Карнатака штадай Гомон дасанда үнгэрөө юм. Бүхы дээрээ 80-яад мянган мүргэлшэд дүрбэн үдэр соо үргэлжэлэн ваанда хүртөө. Түбэдһөө олон ламанар, мүргэлшэд ерээ. Буряад ороноо 4 хүн, тэдэнэй дунда Мөөрөөшын Балдан Брэйбун дасанай шэрээтэ Дамба лама ошолсоо.

Мүн Гомон дасанда һуралсаа үргэлжэлүүлхынь тула Ивалгын дасанай 25 залуу хубарагуудые абаашаабди. Россиһаа Энэдхэгтэ байдаг элшэн сайд манай хубарагуудай Карнатака штадтэ байха зүбшөөл абаха хэрэгтэ туһалхаб гэжэ найдуулаа. Мүнөө Гомон дасанда манай хүбүүдэй байха хоёр дабхар байшан бэлдэгдэнхэй, хооолоор хангаха асуудалнууд хараалагдаа.

Эдэ хубарагууднай Гомон дасанда 5—10 жэл байха ёһотой юм. Иимэ олон залуу оюутаниие эды удаанаар холын орондо һуралсалда оруулха гээшэ харюусалгатай, амар бэшэ хэрэг. Гэбэшье урдань Түбэдтэ байһанаа мүнөө Энэдхэгтэ зөөлгэгдэхэ баатай болоһон алдарта Брайбун хиидэй Гомон дасанда һураха гээшэ тон ехэ удха шанартай ха юм. Эдэ хубарагуудтай гэбшын дамжаа гаратараа һураһадаа, Буряад орондомнай буддын шажанай саашанхи хүгжэлтэдэ тон ехэ хубитаяа оруулха арга тай болохо бшуу.

Гахай жэл оршохонь. Энэмнай дэмбэрэлтэй, газарай баялигаар элбэг жэл байхаар хүлеэгдэнэ. Бүхы арад зомнай Бурхан шажандаа этигэжэ, Абаралай Гурбан Эрдэнидэ зальбаржа ябахадаа, саг бусын ямаршье гэнэ тодхорто унахагүй, хойто наһандаа арюун орондо түрэхэ зэргэтэй юм. Мүнөө дасан хиидүүдэй олон боложо байха үедэ ямаршье хүн нүгэлөө арилгажа, буянгаа арьбажуулха түгэс арга боломжотой боложо байна гээшэ.

«Буряад үнэнэй» уншагшадые, бүхы буряад үндэһэ яһатанаа Шэнэ жэлээр, Сагаалганаар үнэн зүрхэнһөө амаршалжа, гэр бүлэ, айл аймагтатнай баяр хүргэнэб! Бурхан багшын Номой арюун заабаряар аха зоноо хүндэлжэ, дүүмэр үетэнөө дүнгэлсэжэ, бусадые энхэржэ, эбтэй эетэй ажаһуухатнай болтогой!

Россин буддын шажантанай түбэй захиргаанай түрүүлэгшэ, хамба лама ЧОЙ-ДОРЖО (БУДАЕВ).

ҮНДЭР ШАГНАЛ

Владимир Будаевич Цыбикдоржиев Мухар-Шэбэрэй аймагһаа уг гарбалтай, манай буряад угсаатанай эрхим хүбүүдэй нэгэн ааб даа. Тэрэ техническэ эрдэмэй кандидат юм. Һаһан соогоо элдэб ажал хэжэ, эрдэмэй олон худэлмэринүүдые бэшэжэ, хаа-хаанагүй мэдээжэ болоо. Илангаяа партиин обкомой эрдэмэй болон һуралсалай эмхи зургаануудай таһагые даагшын орлогшо байхадаа тон ехэ ажал ябуулһан байха.

Найман жэлэй саана тэрэ ажабайдалайнгаа хэлбэриие эрид хубилгажа, АБКМ гэжэ буддын шажантанай эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ хабаадалсалгые эмхидхэдэг эмхиин Генеральна секретариин орлогшо боложо, энэ буянтай хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулһан байха юм.

Ази түбиин 12 ороной түлөөлэгшэдые нэгэдүүлһэн тус эмхиин ажал ябуулга эмхидхэхэ гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ. Гэбэшье энэ эмхидэ Россин ори ганса түлөөлэгшэ байһан тула, манай ороной буддын шажантаниие нэрэтэй түрэтэйгөөр түлөөлнэ гэжэ тэмдэглэмээр. Тиигэжэ Россин Федерацийн Хани Барисаанай орденоор 1992 ондо шагнагдаа һэн.

Харин мүнөө Сагаан һарын һайндэрэй үмэнэ хүндэтэ уншагшадтаа бүри һонин, дэмбэрэлтэй мэдээсэл дуулгаха оайһандаа золтойбди. Владимир Будаевич Цыбикдоржиев эб найрамдалай, амгалан тайбан байдалай түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэһэнэй түлөө Вьетнамай Социалис Республикын Хани Барисаанай орденоор шагнагдаба.

Энэ үндэр шагналаарнь Владимир Будаевичые халуунаар амаршалаад, Сагаан һарын амар мэндые дамжуулаад, энхэ элүүр, ажана амгалан, зол жаргалтай, үнэр баяр ябахыень үрезе.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ПРЕЗИДЕНТЫН ЗАРЛИГ

В. Б. ЦЫБИКДОРЖИЕВЫЕ АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ОРДЕНООР ШАГНАХА ТУХАЙ

Азитүбиндэ эб найрамдалай болон аюулгүй байдалай түлөө Буддын шажантанай хүдэлөөндэ нигүүлэсхы сэдьхэлэй ябуулга ашаг үрэтэйгөөр эмхидхэнэйнь түлөө Эб найрамдалай түлөө Азиин Буддын шажанай конференциин Генеральна секретариин орлогшо **Цыбикдоржиев** Владимир Будаевичые Арадуудай Хани Барисаанай орденоор шагнаха.

Россин Федерациин Президент Б. ЕЛЬЦИН.

Москва,
1992 оной июниин 25.

ВЬЕТНАМАЙ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКА
ДУЛДЫДАНГИ БЭШЭ БАЙДАЛ—ЭРХЭ СҮЛӨӨ—ЗОЛ ЖАРГАЛ

ВЬЕТНАМАЙ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТЫН ГРАМОТА

Россин Федерациин, Азиин ороннуудай Буддын шажантанай болон Вьетнамай Буддын шажантанай ба арадай хоорондо хани барисаа бэхижүүлхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулһанайнь түлөө доктор, Эб найрамдалай түлөө Азиин Буддын шажанай конференциин Генеральна секретариин орлогшо **Цыбикдоржиев** Владимир Будаевичые Вьетнамай **Хани Барисаанай орденоор** шагнаха.

Вьетнамай Социалис Республикын Президент ДЕ ДЫК АН.

Ханой.
1994 оной сентябриин 28.

«ГЭСЭРЭЙ» БЭЛЭГҮҮД

Мүнөө манай буряад арадай эртэ урда сагһаа хойшо абажа ябаһан ёһо заншалнуудай, соёлой, урлалай хаа хаанагүй һэргээгдэжэ байһан үе гээшэ. Энэ ехэ дэмбэрэлтэй хэрэг.

Улаан-Удын гарай бэлэг урлан бүтээдэг завод аяар 1972 ондо бии болоһон юм. Тиихэдэ заводой байгуулагдаһан гол зорилгонь хадаа имаггал элинсэг хулинсагуудайнгаа сахижа ябадаг ёһо заншалнуудые һэргээлгэ, арадай урданайнгаа урлалые хүгжөөлгэ болоһон байна. Тэрэ сагтаа Сибирь, Алас-Дурна хизаарта иимэ шэглэлээр хүдэлдэг гансал предприяти байгуулагдаһан юм.

1994 оной май һара соо завод нээмэл түхэлэй Буряад ороной арадай урлал бүтээлнүүдэй «Гэсэр» гэһэн акционернэ бүлгэм болгодоо һэн. Үйлэдбэриингөө гол шэглэл алдаагүйбди, энэл хэбээрээ саашаа худэлхэбди. Заводой үйлэдбэри тэрэл зандаа үлөөгдэнхэй, мүн гол мэргэжэлтэднай эндээ ажаллаһаар.

Анхан байгуулагдаһан заводой 4 гол цех мүнөөшье худэлгэгдэнөөр. Гарай дурсхаалта бэлэгүүдэй, угалзатуулан шэрэжэ оёһон зүйлнүүдэй цехүүдэй үйлэдбэриилһэн элдэб юумэн тон үндэһэн маягаар бүтээгдэдэг юм. Энэ хадаа эхэнэрнүүдэй зүүдэг һиихэ, бэһэлиг, бугааг, мүнгэн хутага, эбэрнүүд гэхэ мэтэ бэшэшье гарай бэлэгүүд болоно. Угалзатуулан оёлгын цехтэ буряад түхэлэй дэгэлнүүд, платинуул оёгдодог юм. Энэнь хэндэшье бэлэг болгон барихаар буряад угалзануудтай торгон халаадууд (гэртээ үмдөөд байха), мүн ёһотой буряад арадай нимгэн платинуул болоно. Хүсэд болон хэмэл арһаар жэжэ-божо зүйлнүүдые гаргадаг цех эндэ бии. Буряад арадай уран дархашуулай хэрэглэдэг байһан яһан, малай эбэр, модон, түмэр зүйлнүүд эндэ баһал хэрэглэгдэдэг юм. Эдэ мэтэ түүхэй эд олохо гээшэ орёо болоод байна.

Үнэтэ (алтан, мүнгэн) металлнуудые үйлэдбэридөө хэрэглэжэ эхилхэ һанаан бии. Мүнөө эмхидхэлэй худэлмэри эхилэнхэй, зохихо эмхинүүдтэй хөөрэлдөөнүүд хэгдэнэ.

Мүнөө үйлэдбэриин олон предприятинуул хүндэ байдалда ороод байна. Энээнһээ уламжалан, бүлгэмэй шабараар хэһэн зүйлүүдые гаргадаг цехэй худэлмэри саг зуура зогсоогдонхой. Энэмнай ехэ гаргашатай үйлэдбэри мүн. Һара бүри хэрэглэгдэһэн элшэ хүсэнэй 70 процентнь эндэ гаргашалагдана. Цехые һаяын сагта худэлгэхэ асуудалаар мүнөө хэмжээнүүд абтажа захалаа. Предприятиин цехүүд Ивалгын дасан, мүн бэшэшье дугануудһаа ороһон захилнуудые бүтээдэг юм.

1995 ондо түсэблэһэн хараа шэглэлнүүднай олон. Илалтын 50 жэлэй ойдо зорюулжа, һайндэрэй тэмдэгүүдые бэлдэхээр харааланхайбди. Энэ жэл Гэсэрэй 1000 жэлэй ой республикын түб хотодо үргэнөөр тэмдэглэгдэхээ байна. Манай бүлгэм энэ һайндэрые үндэр хэмжээндэ үнгэргэхын түлөө мүнөө ябуулагдажа эхилһэн бэлэдхэлэй худэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Л. Ч. Нимаевагай хүтэлбэрилдэг эмхидхэлэй комитедэй гэшүүнби. Мүнөө һайндэрые шэмэглэхэ хэрэгтэй зүйлнүүдэй хэбүүд бэлдэгдэнэ. Захилнууд олоор хэгдэхээр хүлеэглэнэ. Гадна «Гэсэр» бүлгэм «Россин арадай урлал бүтээлнүүд» гэһэн эблэлэй гэшүүн болонхой юм. Энэ эблэлэй хараалһан хэмжээ ябуулганууда баһал хабаадалсаха һанаатайбди.

Манай предприятида бүтээгдэһэн продукцяар Монголой, мүн Хитадай фирмүүд һонирхоһоноо мэдүүлнэ. Энэньшье гайхалтай бэшэ, адлирхуу түрэл үндэлэтэ яһатан гээшэ аабзабди даа. Ерээдүйдэ, магад, эдэ фирмэнүүдтэй хамтын предприятинуудые эмхидхэхэ арга боломжонууд олдохо аалам?

Предприятиин байшангай дэргэдэ магазин бии, теэд саг зуура тэрэ хаагданхай. Тиигэбэшье бүлгэмэй бүтээлгаргаһан гарай дурасхаалта бэлэгүүд, мүн бэшэшье зүйлнүүд хотын олон магазинуудта табигданхай юм. Хэрбээ һонирхоболтнай, манай худэлмэрилэгшэд бүлгэмэй байшан соо таанадые эдэ зүйлнүүдтэй түрүүн танилсуулха аргатай, Сагаан һара соо түрэлхидтөө, нүхэдтөө, ерэһэн айлшадтаа бэлэг болгон барихыетнай «Гэсэр» бүлгэмэй эдэлэнуудые абахыетнай урааланабди.

П. ШАБАЕВ,
нээмэл түхэлэй акционернэ, Буряад ороной арадай урлал бүтээлнүүдэй «Гэсэр» бүлгэмэй директор.

Ута наһатай, удаан жаргалтай

Январь һарын һүүлдэ лицей-интернадта буряад хэлэ, бэшэгэй багша Янжима Цыдендамбаевна 11-дэхи «А» классай һурагшадтай хэшээлсеминар үнгэргэһэн байна.

Тэрэ семинарта Доржи Эрдынеевэй «Сагай хоёр шэнжэ» гэһэн номойнь «Элдэб хубиг заяан» гэһэн цикл соохи рассказуудые шэнжэлээбди. Хэшээлэй нэгдэхи хубида рассказуудта асуудалнууд үгтэһэн байгаа. Һурагшад асуудалнуудта бодомжолжо, өөрынгөө һанамжа хэлэжэ, өөртөө сэнтэй юумэ хадуужа абаа гэжэ һананаб.

Тобшолол хэхэдээ, Доржи Эрдынеевэй рассказууд— өөрын онсо шэнжэтэй, залуушуулай хоорондохи харилсаа, эхэ хүнэй энхэргэн сэдьхэл харуулһан, ёһо заншал, һургаал заабари зааһан гэжэ тэмдэглээ.

Хүн бүхэн өөрынгөө зам шэлэжэ, ажабайдалаа, хубиг заяагаа эрхидхэ, хүн нэрээ гутаахагүй гэжэ автор рассказууд соогоо гүнзэгы удхатайгаар ойлгуулна.

Гэбэшье тэрэнэй зохёолнууд сбо мүнөө сагай ажабайдалда ушардаг хүнүүдэй хооронд охи харилсаа ойлгогдошогүй орёо үйлэ хэрэгүүд тон гүнзэгыгөөр харуулгдаһан байна. Жэшээлхэдэ «Хүйтэн сэдьхэл» гэһэн рассказ соонь залуу үетэнэй хооронд охи харилсаан зураглагдана. Инаг нүхэрэйнгөө урбалта тэсэжэ хүндэ хүшэр ушарта дайралдаһан Бальжимаа басагые автор үнэнтэ ажабайдалтай холбожо бэшээ.

Хэшээлэй түгэсхэлдэ Доржи Осорович Эрдынеев багшадамнай халуун баярые хүргэжэ, бидэндэ номоо һайнаар үзэжэ, манай урдаа хараха хүнүүд боложо байхыемнай, зүб харгыда гарахыемнай хүсөө һэн.

Сагаан һараар амаршалнабди!

Оюна ЭРДЫНЕЕВА,
11-дэхи «А» классай һурагша.

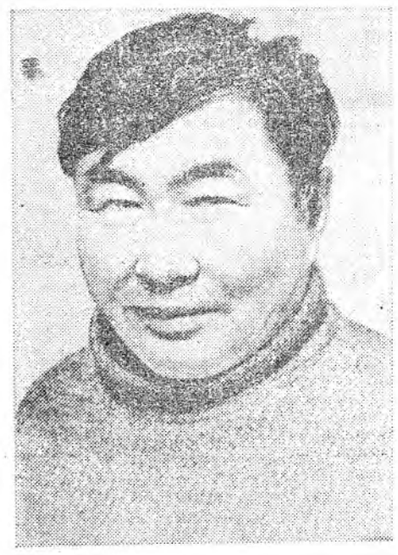

ЗОНОЙ БАЙДАЛ АМАРЖАҺАЙ

ИЛАНГАЯА һүүлэй үедэ боложо байһан үйлэ хэрэгүүдые уншаха, харахадаа, үни үнгэрһэн залуу наһамни эзэлүүдгүй һанагдаа гэнэ. Ямар буригүй, гэнэн хонгороор этигэдэг, урагшаа эрмэлзэдэг, али бүхые хүндэлдэг байһан гээшэбибди? Ниитын юумэ бүтээхын түлөө өөрынхиһөө үлүүл оролдодог байгаалди даа.

Теэд эрилтэ шанга, байдал ондоо байгаа. Нэгэ хонишон өөрынгөө отарада үбһэ сабшаха аргатай байгаагүй. Маанадайл, тракторшадай, саг соонь үбһэ, һолоомыень асаржа үгөөгүй һаа, юун бололтойб? Бодоод үзыт даа. Хонид «газетэ уншаад» байха бэшэ, «тарган табан хоногой» гэжэ дэмы хэлсэдэггүй. Тиимэл хадань бэенхэдэжэ яба ябаһаар, хүйтэ нойто абаха, үбдэхэ ушар тракторшадай дунда мүнөөшье али олон дайралдадаг ааб даа. Бэеэ аргалха, бөөмэйлхэ сүлөөгүй худэлжэл гарадаг байһан гээшэбди. Энээниие мэдэжэ, тракторшадые 55-тай-һаань наһанай амаралтада гаргадаг болоһониинь һайшаалтай.

«Ажалай, дайшалхы медальнуудые нэгэл түмэрөөр шудхадаг» гэһэн удхатай үгэ дуулаа бэлэйб. Тэрэ тон зүб лэ хэлээ гэжэ һанадагби. Зонойнгоо байдал һайжаруулхын тула амгалан ажал хэһэн, газар уһаяа аршалжа, сэрэг дайнда хабаадаһан хүн ниигэдэ адли туһатай үйлэ хэрэг бүтээхын түлөө мяха бэеэ нээрээл һалгаана гээшэ.

Гэхэтэй хамта ажалһаа инвалид болоһон зондо дэншье һаа, хайхарамжагүй бага пенси үгэнэ. Худөө ажахынхидай салингай бага хада тиигэдэг юм гү? Бү мэдэе. Эрэмдэг болоһон зоной байдалай тэсэшэгүй хүшэр болоһониинь бултанда мэдээжэ.

Хоёрдохёор, завод, фабриканууд болон элдэб үйлэдбэринүүдэй зогсоожо байхадань, хаанаһаа мүнгэ оложо,багашье һаань, һара бүхэндэ манда пенси хубаадаг юм ааб даа гэжэ гайхахаш. Өөрөө худэлхэеэ болижо, гүрэнэй дарамта болоһон хойноо үгэһыень голохо, голхорходоошье яахабиби даа. Үгэһэниинь лэ болоо гээд наһанайнгаа дүүрэтэр һууна бэзэбди.

Тэрэ Чечня эльгээгдэһэн үхибүүдые ехэл хайрладаһамни хүрэнэ. Ямар ушар, удхагүй юумэндэ бэе мяхаяа һалгаахань бэ даа? Нэгэл СССР гүрэнэй эрхэтэд байһан аха дүү арадаа дайлажа гэмэлтээб да

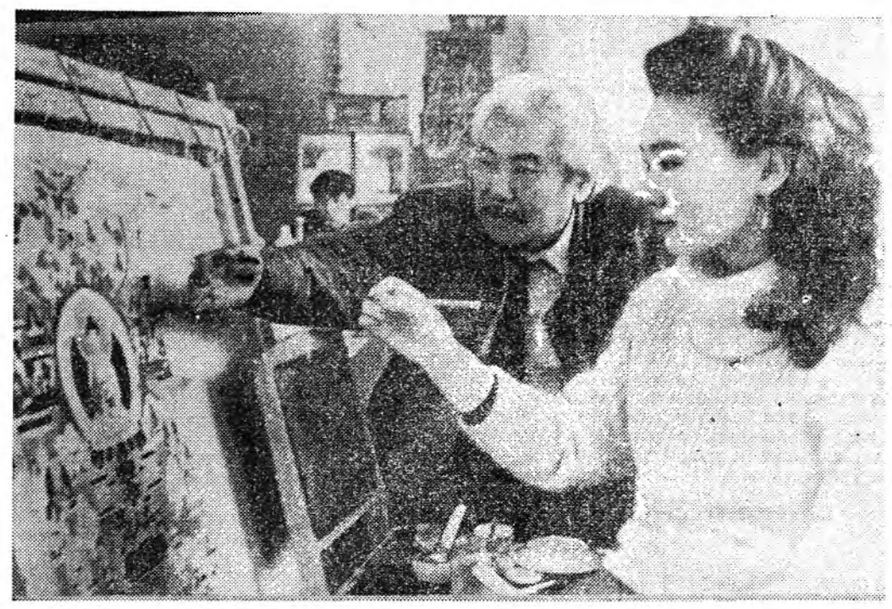

БУРХАН БҮТЭЭХЭ БОДИ СЭДЬХЭЛТЭЙ

Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэлэйхидэй (ВАРК-ынхидай) ажалладаг 3-дахи дабхарта (Хани барисаанай байшан соо) гарахадамнай, урдахи мастерскойнь нэгэ таһалга соонь залуушуул сугларанхай, зариманиинь зураża, шэрдэжэ, нүгөөдүүлынь шэрэ буйлуулжа һууба.

Эндэ басагад зураашадшье бии. Нэн түрүүн арадайнгаа ёһо заншалда түшэглүүлэн, бурхан зураża һураха эди шэдитэй, дасан гоёохо онол аргатай залуу зоние танилсуулжа байһан багшадань, Россин арадай уран зурааша, ВАРК-ын Президент Даши-Нима Дугарович Дугаровта бидэ хандажа, буряад маягаар (хуушанай монголоор) зураża эхилһэн, һураża байһан залуу уран бэлигтэн тухай тодорхойгоор хөөрэжэ үгэхэ үгтэт гэбэбди.

— 1993 оной августын 2-һоо бурхан бүтээхэ, хуушанай буряад маягаар зураха бэлигтэйшүүлые шэлэжэ, конкурсын гуримаар 15 хүниие, залуу уран зураашадые һүргажа эхилһэн байнабди. Тэдээн соohоомнай 9-ниинь үлөө, тиигээд энэ һуралсалай жилдэ үшөө 6 хүниие абаабди. Эдэ залуушуулаймнай 4-ниинь Эрхүүгэй областьһоо, 3-ниинь Агаһаа, бэшэниинь Буряад ороноймнай нютагуудһаа сугларанхай. Хурамша, Хори, Хажэнгэ, Баргажан, Мухар-Шэбэр, Захаминайшье зураашад бии, — гэжэ Д-Н. Д. Дугаров хөөрэнэ.

— Бурхан зураха, бүтээхэ гээшэ тиимэ амар хэрэг бэшэ гээшэ ааб даа. Эхилэн заaха үедэтнай ямар ажал ябуулагдаа гээшэб?

— Эгээл түрүүн буряад угалзануудтай танилсаха зуураа арадай мастеруудай хэһэн урданай ханза, аягын шэрэ, бурханай гунгарбаа үхибүүднай хаража, сэгнэжэ һураа, һүүлдэнь эскиз хээ. Тиигэжэ шэрэеэ һуладажа, шангадажа шадаха болобо. Бүдөө татажа грунтовалахаа (сардахаа) эхилээд, бухы ажал ябуулна, — гэжэ Даша-Нима Дугарович хэлээд, мастерской соогуурааа ябажа байжа харуулба.

— Энэ харагты, аяар Агын округой Зугаалайһаа Холхойн Түгдэмһөө асарагдаһан хуушанай ханза. Харанагта, ямар угалзануудтайб, хэдэн үнгөөр шэрдэгдэнхэй гээшэб?! Энэ ханзаһаа үхибүүдэй буулгаһан эскизүүд энэ байна. Үгышье һаа, харагты, Энэ Сүүгэл, Анаа дэсануудай үүдэн дээрэхи угалзанууд, хэдэн ондоо үнгэтэй. Тоолоё даа... аяар найман ондоо үнгэтэй. Энэ ганса сэсэг хэдэн ондоо үнгөөр һолонготуулагданхай. Эдэ аха, дүүнэр Павловууд — Эдик үнинэй хүдэлдэг, бэрхэ уран зурааша, энэ үлгөөтэй олон бүүдые хээ, һиилэдэг, уран гартай. Дүү хүбүүн Пашань энэ жэлнээ һурана. Эсэгэнь баһал мэдээжэ уран зурааша, уран шэмэглэгшэ. Эсэгээ һажаажа, уран зураашад болохо хүбүүдэй хэһэн зурагууд, эскизүүд, — гэжэ хүбүүдэй хэһэн багуудые, зураагуудые харуулба.

Тиигээд Зонхобо багшын суглаа зарлажа байһые зураһан Эдигэй зурагта дүтэлжэ, анхаралтайгаар харабабди. Хэдэн үнгын һолонго татуулан шэрдэнэн бурханай урда олон янзын ондоо бурхагууд зурагданхай байна.

— Энэ Эдигнай өөрынгөө зураһан Манжушэри бурхан тухай зурагаа Третьяковска галерейн ойн баярта бэлэглээ, яһала ороллосотой, бэрхэ хүбүүн. Хүн бүхэн лэ гээд бурхан зураха аргагүй. Эндэ өөрынь дотор хүсэл, һанал шадал, бодн сэдьхэл, бэлиг шадабари байха зэргэтэй. Энэ харагты, Агын Бутид Алексеева Сагаан Дара-эхые зураа. Өөртэнь тон адли нюуртай, — гэжэ Даши-Нима Дугарович ойлгуулна.

Үнэхөөрөө харахадамнай, өөртэнь тон адли Сагаан Дара-эхэ зураатай гэжэ һонирхобобди. Энэ зун эндэ һурадаг 5—6 хүн Сүүгэл дасан ошожо, һэльбэн шэнэлэлсээ, шэмэглэлсээ, шэрдэлсээ. Тиигээд дасанай урданай угалзануудһаа эскизүүдые хэжэ асараа гэжэ мэдэбэбди. Тэдэнэй дунда Бутид Алексеева ошолдоһон байна.

Хурамшын Галя Раднаева баһал Сагаан Дара-эхые зураża эхилээ. Ород басаган Наталья Соломинская бурханай гунгарбаагай эскиз хээ, танка (бүд дээрэ зураһан бурхан) зураха дуратай. Өөрөө Улаан-Үдын Эдиршүүлэй болон хүүгэдэй ордондо үхибүүдтэй хүдэлдэг байна гэжэ мэдэжэ абабэбди. Цыбаан дид-хамбын дүү басаган Очирма Дашицыренова (Хэжэнгэ) Будда бурханиие хөөр шабитайнь зураża байна гэжэ Д-Н. Д. Дугаров харуулаад, «сабуунь екэдэхэдээ, зурлаань, шэрэнь бүдүүн болоно» гэжэ намда ойлгуулба.

— Эдэмнай стипендиг абаад һурадаг. Бидэ түлөнэбди. Зундаа Сүүгэл дасан тэдэ ошоходоо, шэрэеэ таниха, буйлуулжа шадаха, гарынь дүрэтэй, бата бэхи, уран гүйлгэсэтэй болоод бусаа. Эдэ эскизүүдые хараагты. Энэ Сүүгэл дасанай ганса үүдэн дээрэхи угалзануудые анхарал: хас тамга — юртэмсын наранай эрьесые, ошор — хурмастын тэнгэриһээ мууе дараха, мууһаа аршалха, хамгаалха, харин гурбан загаһан — амитан зоной уг залгамжалуулһан мүнхэ ажабайдалые харуулһан удхатай тэмдэгүүд болоно гээшэ.

Урданай угалзанууд бултa уг удхатай байна гэжэ мэдэхэ болоо, шэмэглэгшын нюусануудтай танилсаа. Агын Булад Цыжипов Дүйнхор тайжа хураһые зураа. Энэ жэл соо хэһэн, бүтээһэн зурагынь, Цэрэн Нацалов Сагаан үбгэнэй зураг бүтээгээ. —гэжэ арадай уран зурааша тайлбарилна.

Мастерской соо һуурһан хоёр хүбүүд шэрэеэ бэлдэжэ, элдэб шулуу бутарган буйлуулна, хажуудань Баргажанһаа ерэһэн, һая һураża эхилһэн залуухан басаган хамһалсана. Зураża һуурһан Бутид Алексееватай хөөрэлдэжэ, ажалаарнь һонирхобобди. Тиигээдшье зурааша басагад, эхэнэрнүүд олон.

— Бурхан зурахада, өнсо мэргэжэл, бэлиг шадабари эхэнэрнүүдтэ хэрэгтэй гү? гэжэ асуухадамнай, тэрэ зүбшөөжэ: «Үшөө өөрынь хүсэл оролдолго, сэдьхэл хэрэгтэй»,—гэбэ

— Урдань бурхан зурадаг эхэнэрнүүд байһан юм гү мэдэнэгүйб. Зүгөөр мүнөө олон болоо, үшөө гурбан жэл соо һурахабди. Жэл һураад байнабди. Шэмэглэгшэ мэргэжэлтэй ород басаган Наталья Соломинская ород бурхадые зурадаггүй. Харин Зүүн зүгөөр, Зүүн зүгэй искусствоор һонирходог, танка зураха дуратай. Август—сентябрь харанууд соо практикада Сүүгэл дасан ошожо, үүдэ, сонхо шэмэглэн шэрдээбди, бурханай хоёр гунгарбаа угалзатуулан шэмэглээбди, хүбүүнай модон дээрэ һиилээ,—гэжэ урихан шарайтай Бутид басаган хөөрэнэ.

Модон дээрэ һиилэхэдээ бэрхэ, уран гартай Эдик Павловтай хөөрэлдэбэбди. Уран зурааша Владимир Ильич эсэгынгээ харгы зам шэлэһэн, тиин багшанарай училищи дүүргэһэн энэ хүбүүн Палам Цыренович Сымпиловһээ модон дээрэ һиилэхэ арга дүрэтэй болоһон юм. Тэрэнэй зурагууд Шэтэдэ, Эрхүүдэ харуулагдаа.

Бурхан бүтээхэ боди сэдьхэлтэй, уран гартай, бэлиг шадабаритай залуу зоние һүргажа, угайнгаа ёһо заншал, мэргэжэл һэргээжэ байһан ВАРК-ын хүдэлмэрилэгшэдые, нэн түрүүн залуу уран зураашадтай бэлигээ хүбаалдажа байдаг эблэлэй Президент Даши-Нима Дугаровичые Сагаан һараар амаршалжа, һайн һайханиие хүсэн, саашадаашье ажалынь урагшатай, арад зондоо аша туһатай байг лэ гэжэ хүсэнэбди.

Б. ОРБОДОЕВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Россин арадай уран зурааша Д-Н. Д. Дугаров залуу уран бэлигтэнтэй; Счирма Дашацыренова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Сагаалган—95

ХҮХИЛДЭЕЛ, НАЙРЛАЯЛ!

Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай литературна танаые даагша, Буряад Республикын арадай артист Цыден Базарович ЦЫРЕНДОРЖИЕВ редакцида ерэжэ, Сагаалганай наиндэр тухай хөөрэв.

— Нёдондо Сагаалган тухай эртээнһээ мэдээсэнгүй, Сэсэн Сэнгэдэ бага-сага шүүмжэлүүлээд абаа һэмди. Тиимэһээ мүнөө Сагаалганай һайр тухай буряад арадтаа хөөрэжэ үгэхэ, һайндэртөө уриха хүсэлтэйо. Аяар 7-дохи жэлээ Сагаан һарын найр үнгэргэжэ байнабди, энэ һайндэрнай заншалта болонхой.

Манай буряад драмын театрай артистнууд найр наада хэжэ, харагшадтаа бэлэг барижа, хүн зоноо дуу, хатараараа баясуулха һанаа сэдьхэлтэй. Тиихэдэ элдэб олон туршалгануудые, конкурснуудые, наадануудые фойе соо үнгэргэжэ, харагшадые хүхеэхэ, сэнгүүлхэ байна. Найр пааданаймнай үдэшэнүүд февралиин 1-һээ 10 хүрэтэр үргэлжэлхэ юм. Тиихэдэ зоной эрилтээр 5—6 дахин үшөө наадаяа харуулжа болохобди.

Найраймнай урда тээ Ивалгын дасанай (филиалынь манай театр соо нээгдэнхэй) ламанар Сагаан һарын уншалгануудые хэхэ, тиимэнээ үргэл-мүргэл хэгшэдэй ерэхэдэ болохо. Фойе соо фольклорно ансамбльнууд хүн зоние хүхеэхэ, хүлгөөхэ. Театрай буфет халуун эдеэгээр, амтан хоолоор хангаха юм. Дасандамнай бууза хэжэ худалдадаг, магад, Сагаалганайшье найрта хүн зоние буузаар хооллуулхадаа болохо. Хэлсэхэбди.

Һайндэрэй хүхюун зугаатай найруулгые бидэ Россин габьяата артистка Нина Токуреноватай бэшээбди, удхыень хөөрөөд яахамнайб, өөһэдөө харана бэзэт... Режиссер Людмила Цыденова зохёон найруулаа. Залуу уран зураша Нима Пурбуев залыемнай, фойеемнай уран рөёор шэмэлэбэ. Зүжэгэй хүгжэмые композитор Владлен Пантаевай ударидадаг оркестр, мүн «Тэнгэри» студи дэмжэхэ юм.

Театр соомнай олон конкурснууд болохо, худалдаа наймаан дэлгэгдэхэ. Бурхан шажанай зүйлнүүд, хэрэгсэлнүүд, плакадууд худалдагдаха. Театраймнай «Сагаалган-95» гэһэн найрта бухы зоние уршабди. Хүхилдэел, найрлаял! Сагаан һараар, нүхэд!

Амаршалга

Би «Буряад үнэн» һониноо жэл бүхэндэ таһалдуулангүй захидаг, уншадаг хүм һүүлэй жэлнүүдтэ олонхи хүдөөгэйхидтэ салин хүлһэнэйнь багаһаа, мүн саг соогоо абажа шададаггүйһөө түрэл һониноо захиха гээшэ угаа бэрхэшээлтэй боложо байна.

Ушар иимэһээ нютагтаа газетэ захиха хүдэлмэридэ хоёрдохи жэлээ аха аргаараа хабаадалсанаб.

Һүүлэй үдэрнүүдтэ «Буряад үнэн» газетэмнай фото-зурагуудаа гаргуулжа шадахаяа болёод, сагаан толботойгоор тараажа байхадань, нлангаяа маанадай, наһатай үбгэд, хүгшэдэй, һанаа зобооно. Республикынгаа ориганса үндэһэн һонининие хашажа, хаажа байхадаа, саашадаа өөдэлхэ дэмбэрэлтэй бэшэл.

Буряад хэлээ гүрэнэй хэлэн гэжэ хүндэлхээ болижо байна гээшэ гү? «Буряад үнэн» газетые хашаха, хааха болоо һаань, хэлэмнай, соёлнай яажа хүгжэхэ болоноб? Гайхалтайл байна.

Түрэл арадайнгаа Шэнэ жэл— Сагаалганиие угтажа байхадаа, муу юумээ мартаха, һайн юумээ үргэхэ ёһотой гээшэбди. Шэнэ Гэхай жэлдэ нимэрхүү үзэгдэл бү дабтагдаһай гэжэ үнэн зүрхэнһөө сэдьхээд, «Буряад үнэн» һониной хүдэлмэрилэгшэдые амаршалха зуураа, Таанадта, мүн гэр бүлэдэгнай ажана амгалан, элүүр энхые хүсэнэб.

М. ДОРЖИЕВ,
дайнай, ажалай ветеран.
Загарайн аймаг.

ЮРЭ БУСЫН... ЗҮҮДЭН

Яһала юу хээ үзэһэн, зүүдэ зүнгөөшье ажаглаһан, шагнаархаһан хүн аабзаб. Гэбэшье энэ һүни һанагдаагүй нэгэ зүүдэ харабалби. Ямар бэ гэжэ гү?

Гахайтай уулзажа зүүдэлээб. Зүүдэндээ гахай хараханда, мүртэй бэшэ юм гэдэг аабза. Зүгөөр мининтнай зүүдэндэ үзэгдөөшэ миин гахай бэшэ. Тиимэ даа! Хараад, ша аа гү?»—гэжэ һанаагаа зобонхой хаб. Гэнтэ хэншьеб хойноhоом ооглобо. Гэдэргээ хараханам, балай хүн үгы.

— Сэсэн Сэнгэ-ээ! Һохор болоогши? Хрюу-хрюу! — гэхэдэнь, бухы бэеэрээ эрьелдэн гэхэдээ, хүл дороо моро монсогор гахай обёорбоб. Туграар зүүдэндэм үзэгдөөшэ гахай! «Латараа намһаа налараараа арга бэшэ эрьехэбди, зондоо урбажа байбал, зоболон эдлэхэбди гэнэ һэн. Залуу зондо ойлгуулаарай: зангаа бурутаад, аман байнал гэжэ архи шудхажа ябаал һаань, аюул тодхор амадаад, гэнэ тодхор гэтээд байха. Архяа татуужаг, ажал хэг. Ажал хээшэд амаа тоhодохо, хүдэлмэри хээшэд хүсөөгтэй байха!.. Шэхээрээ шагнаба, байһан жэлэймнай ээзэн б ха юм»,—гэжэ һанаад: «Ш шни бурханай аман б — гэзд һэришэбэб.

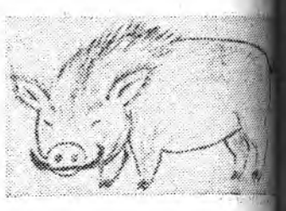

ҺАРА, МҮШЭДЭЙ ТОХЁОЛГОН

(Буряад зоной заншалһаа)

Саг тоогой-бэшэгтэ (литэ) тудхаха зүйлэй талаар хэрэглэгшэдпээ захиа олоор ерэдэг юм.

«Тохёолгон» гэжэ буряад зоной дунда нэрлэгдэдэг ойлгосо бии. Тэрэ хадаа һара, мүшэдэй бэе бэедээ ойртолсодогһоо боложо, хүйтэрэлтые тодорхойлжо, энэ хүрэтэр ерэһэн буряадуудай заншал тухай саг бэшэгтэй нинтэлжэ үгэхые Дорнод аймагай харьяатан Доржийн Цэрэнжав-гуай хүсэнэн юм.

Байгаалиин олон зүйлэй үзэгдэлнүүдэй нэгэн болохо һара мүшэдэй ойртолсоллоор хүйтэрдэг үе мүн. Манайхин мал ажахын голлоhон орон болохолоороо энээн тухай радиогоор, телевизоррээр хэлэгдэхые һайхан абажа, малшад тон анхаралтай соносожо байдаг тула малшанай литын хуудаһануудай арада тэрэ жэлэй һарануудай гандалга, хуурайшал, бороо хурьн орохо, саһан шамаргаанай болохо тухай һара бүриин эхиндэ, дунда, һүүлэй арбан хоногто баруун, зүүн-урда зүгэй болон түбэй нютагуудаар гэхэшэлэнгээр илган налгажа, тус-тус сагай байдалһаа бүри тоб тодорхой болгон, хүдөөгэй малшадай ухаамсарлан мэдэхэдэ, хилбар дүхэмөөр гаргажа, нинтэ малшад хүдэлмэришэдтөө дуулгажа, 12 һарын эхээр гаргадаг болобол, һайн бэлэй гэжэ тохёолгон тухай һаналаа захидал соогоо мэдүүлһьень доро нинтэлнэбди.

Гараһан һара бүхэн хадаа баруун-урда байдаг томо ялагар мүшэнтэй (Сириус?)—**Ред.**), тиигээд Шоныи дүрбэн нюдэн гэгдэдэг бөөн мүшэдтэй, удаань, Үүрэй солбонтой (Венера) ойртон хабиралсалдажа хүйтэрхые буряад зон тохёолгон гэдэг байгаа. Һара, мүшэд хадаа асари томо хэмжээнэй маша хүйтэн зүйл гэжэ хуушанай зон таамаглажа мэдэдэг байһан байна. Эдэнэй бэ, бэедээ ойро дүтэ болоходо, 1—2 хоногто шанга хүйтэн боложо, саһан, нойтон ородог.

Ороhон нойтон, саһан заримдаа хүйтэн һалхитай шамаргаан боложо, хонон үнжэн шуурадаг ушар байха. Энээнһээ уламжалан тохёолгоной болоходо, мал харюулжа, хүдөө газаа ябагшад хабарай үдэрэй утада агаар тангэриин хэр хубилдагые һанажа, малаа бодомжотойгоор бэлшээхэнь шухала. Тарган—табан хоногой гэһэн буряад зоной һургаалые үндэһэн боложо, богони болзорой нимэ хүйтэрэлгэнүүдтэ малаа, хүгшэд хүүхэдээ дааруулангүй, зүдэрүүлэнгүй хэшээжэ, ажалаа бүтээхые зорин, уг гарбалнай ажалладаг байгаа.

Буряадууд эрэ эмэгүй һара, мүшэдые ажаглан хаража, хэзээ тохёохые һайн мэдэжэ, нүүдэлшэн айлнуud тохёолгоной урда тээ һэргэг, хагдатай һайн бэлшээритэй, зөөлэн саһатай, жабар налхи багатай нэмэри дулааб-тар газарта нүүдэг гү, али тохёолгоной үнгэрһэн хойно нүүжэ буудаг байгаа. Үбэлжөөнэй һуурниин айлнуудшье үбһэ, тэжээлээ, хөбтэри буусаяа, аргал түлишэеэ заабал татажа, нөөсэлдэг байгаа. Малшан хүн хэншье һаа, сагай уларилай байдалые, газар нютагайнгаа хуурай сэбдэгые, үбһэ ургамалай хаталта зэргые зүб һайн танин мэдэдэг байхань тон шухала. Баһа һүниин утада хүйтэн бэрхэ жабартайда нүүдэлэй бууса нютагые зүб оложо бууха мэдэлтэй байхань юунһээшье үлүү шухала юм.

Би өөрөө 10—13 наһата болотороо үхэр адуулдаг байхадам, үбгэн эсэгэмни ингэжэ һургадаг һэн: энэ үе болбол эшэгэнэй садахагүй богони үдэр гээд 12-дохи (Үхэр һара—**Ред.**) һарын арбаадһаа 2-дохи һарын эхин болотор 6 мүшэнэй (Суг мүшэд— **Ред.**) баруун-урда хүрэтэр үхэрөө хотондоо ерүүлхэгүй, жэжэ шэрхэгтэй, ноолуур зөөлө бэг хагдатай газарта эдеэлүүлжэ һургадаг байгаа. Эндэ 2—3 үг тогтоон соо гэр ябуулангүй байлгадаг амархан дадажа, ябагайнгаа болотор байгаа шээ яараха-шаардахагүй шоороо газарһаа һалга эдеэлжэл байдаг.

Нигэжэ 6 мүшэнэй мүшэн) баруун-урда е үхэрөө харюулан бай бүрхэг бүүдэгэргүй, с наруул һүни һара, му тохёохые хараха гэжэ бүүд бодолдоо хэды ш агнан харабашье, юрэ дахагүй байха. Хари дагдааша мүшэдтэй ехэ ойртон хабирасал хүйтэн улам ехэдэжэ нние, малые дааруулда рын арай зайдуу үн хүйтэн бага зэргэ зөөл даг һэн гэжэ намда дадаг.

Буряад зон һара, му ойротолгын хүйтэрэ мал һүрэгөө хамгаалда һанаа болижо, һүүлэй тохёолгон гэжэ мэд боложо байһаниинь то рамсалтай, бууруу үйл бодоноб.

Бодоhон һанаһанаа шэгшэ Дорнод аймаг Чойбалсан хотын 9-н хорооной үбгэн Доржи ЦЭРЭНЖАВ (наһан хулгана жил

Монголой литэһээ аб

«НАРАН ТҮГЭЛДЭР» ГЭҺЭН МОДОН ЭМЭ ГАХАЙ ЖЭЛЭЙ ҮРЭ»

Энэ жэлдэ тоhо, һүн хомор болоод, зуд, туранхай байдал болохо, хүбүүд олоор түрэхэ гэжэ үрын зурхайн сударта помлоhон байна.

Жэлэй эзэн гарагай (планетын) үрэнь гэбэл, гэм, тодхор гарахань элбэг. Хүнүүдтэ үбшэн, хёморол болохонь хомор бэшэ, Саг бусын һалхяар газар, тэнгэри хёморон, хураг үй, мүрэн голой уhан татаха.

Наранай арбан хоёр ордондо ороhоной (Зодиагай шэнжээр) үрэнь февралиин 21-һээ июниин 21 хүрэтэр, ноябриин 21-һээ декабриин 21 хүрэтэр, 1996 оной январиин 21-һээ февралиин 20 хүрэтэр хура уhан сагтаа орожо, эд бараа элбэгжэн, дээдэ нөөд буянтайгаар ажаллан, бухы юумэн тэгшэрхэ. Июниин 22-һоо ноябриин 20 хүрэтэр һалхин бодон, мүндэр бууха, хулгай, дээрмэ ехэдэн, хёморол гараха нюуртай.

Декабриин 22-һоо 1996 оной январиин 20 хүрэтэр үбшэн тахал дэлгэржэ магадгүй.

Гахай жэлэй шорой үхэрэй шэнжэ:

XVII жаранай «Наһан түгэлдэр» гэһэн модон гахай жэлэй хубида погоон толгойтой; хүхэ ходоодотой, хүхэ бэетэй, эбэр, һүүл, шэхэнь улаан, улаан оморюутай, дүрбэн шиирэ тагалсагынь нэгоон үхэр, амаа хам гээд, һүүлээ баруун тээшэ шарбаад, алхажа ябаха юм.

Ногоон нюуртай, сагаан хубсаһатай, улаан бүһэтэй үбгэн хүн хоёр гуталгүй аад, үхэрэйнгөө урда-зүүн талада олоhон шэлбүүртэй (ташууртай) алхажа ябана.

Үхэрэй юрэнхы зүһын, жэшэнь, жэлдээ хура ехэтэй, хин бадаганай үндэһэтэй үбшэн гарахань бэлэн. Хабарай гурбан һара болоод, уларил (хабар, зун, намар, үбэл гэхэ мэтэ) бүриин түрүүн һарада налхи шуурган элбэгтэй. Уларилай һүүлэй нарануудта хуурай гандуу. Жэлэй дундуур хура бууна. Түрэ засаг жэлэй туршада юрэнхыдөө тайбан.

Үбгэн хүн болон үндэр һуудалтай ноёдто эбеэлтэй һайн, арад зондо дунда зэргэ, доодо һуудалтан, нялха үхибүүдтэ шэрүүн жэл. Хаанай хатуу сааза буужашье болохо.

Монголой зурхайша
Л. ТЭРБИШЫН
шэнжэлэлһээ.

ШОГ

ХУЛГАНААНАЙ ХАМАРҺАА...

Сэмпэл үбгэн наһаараашье амитаниие алажа үзөөгүй гээһаа, зүб лэ хаш даа. Агнахаһаа байтагай, хүршэтэнэйнгоо үүсэ хэхэдэ, үүдэсэ шэбхэдээд, бурхандаа зула баринжа, хоймортоо һуугаад, тарни маани паярса уншадаг юм.

— Адагуусан түрэлһөө зайлажа, хөорхы дээдэ изагуурта түрэг даа,—гэхэ. Гэбэшье Сэмпэл үбгэжөөл аман дээрээ аргагүй баатар юм. Архиханиие амсаад байбал, бүри болёо ааб даа.

— Яагааб даа, нөөхи Хуһатын-Адагта һуухадаа, хоёр аматана үргэлжэ, ойдо гараад, хоёр гура нэгэ һомоор унагаһан хүн гүби!—гээд хөөрөөгөө дээрэһээ абан шангаан эхилхэ.

— Наанал даа, ама хэлээрээ нүгэл абажа! Хэзээ шамда хоёр амата байһан юм?—гэжэ хүгшэниинь торолдохо.

—Юу хэлээ гээшэбши, хүгшэн? Бишни өөрөө хоёр амата һууна ха юмбиб!—гэжэ үбгэн һөөргэдэхэ.

— Һэ!—гээд, хүгшэнэйнгөө аниргүй болохолоор:

— Намдашни, хубүүн, һөөлхэн томо мадага байһан юм даа. Худан-Сагаанай үбэртэ гараад агнажа ябатараа, мээл нюур нюурханаараа баахалдайтай уулзашоод лэ, үрдихэдэжэл, мадагаараа зүрхэ руунь хадхажа алаа һэм даа. Тэрэгүй һаа, мүнөө яһамнишье байхагүй һэн,—гэжэ дэлгэрэнгы хөөрөө дэлгэхэсээ забдахатайнь адли:

— Яаһан хашартай үбгэн агшаб! Хутагаар баабгайе хадхахаһаа байтагай, хулганаанай хамарһаа шуһашье гаргажа үзөөгүй хүн гээшэ гүбши!—гэжэ баһал хүгшэниинь захадаха.

— Юундэ? Хулганаанай хамарһаа һайсахан шуһа адхаруулһан бөзэб даа. Үгы даа, хулганаанайшни хамарһаа аргагүй ехэ шуһан гарадаг байгаа юм. Бүхэли хүнэг!—гэжэрхёод, Сэмпэл үбгэн хэн юун гэгшэ ааб гэнэншүү, нюдээ ониб-шабхаг гүүлэн, зоной нюур нэгэ-нэгэ шарайшалан һуухаа даа.

М. ДАНИЛОВА.

Буряадай оперо б ледэй театр соо «Са 95» гэһэн һайндэрн бан хоног соо үнгэр Январиин 31-һээ фе 4 хүрэтэр эмхидхэгдэ таг нютагуудай нэг дэй найр наадан бо

* * *

«Сагаалган-95» гэ гаан һарын найр фе 1-һээ 10 болотор Х раевай нэрэмжэтэ драмын академическ соо эмхидхэгдэхэ.

ХЭЗЭЭ ХААНА ЮУН?

* * *

Эдиршүүлэй боло дэй «Ульгэр» теа үдэрнүүдтэ М. Бат хёohон, Сагаан һар та зорюулагдаһан жэг соо мэдээжэ гурбан поршоонхы та ябадалнууд хар

* * *

Улаан-Үдэ хотым дүүдэй талмай дэ риин 31-нэй үдэрэй һаа Сагаалганай н Соёлой ордонуудт гүудта, клубуудт һарын үдэшэнүүд гэһэн авиапредприя сад эмхинүүдтэ н болохо. Авиазаво «Забава», «Тоон бусад ансамбльнүү даха.

Манай

Газетымнай уд гаар февралиин 2

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т. В

Эмхидхэн байгуулагшад—Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Манай адрес

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай — 2-50-96, приемныи — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай— 2-66-76, таһагууд, нинтын-политическэ— 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай —2-60-21 (даагшань), 2-57-63, 2-69-58, олониитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2 60 91; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй—2-35-95, Манай корреспондентнүүд: Агинскда—3-42-19; Закаменскда—30-61, Баргажанда—91-6-40.

Һонинуудые гаргадаг «Бурятия» хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-23-67, вахта—2-67-95, 2-67-05.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй
Индекс 50901. Хэһэг 5185.
Стереотипта тушаагдаһан саг 19.30.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон 2-40-45.
Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ- № 19.